زکات در اسلام

راهکارهای ترویج فرهنگ زکات

سید فاضل موسوی

بسم الله الرحمن الرحیم

زکات در اسلام: راه کارهای ترویج فرهنگ زکات

نویسنده:

فاضل موسوی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ----- ۵

زکات در اسلام: راه کارهای ترویج فرهنگ زکات ----- ۹

مشخصات کتاب ----- ۹

اشاره ----- ۹

دیباچه ----- ۱۲

پیش گفتار ----- ۱۴

فصل اول: کلیات ----- ۱۶

اشاره ----- ۱۶

۱. اهمیت زکات ----- ۱۶

۲. اهداف پژوهش ----- ۱۷

۳. پرسش های پژوهش ----- ۱۷

۴. پیشینه پژوهش ----- ۱۷

۵. مفهوم شناسی زکات ----- ۱۸

۶. زکات در قرآن کریم ----- ۲۰

فصل دوم: مسائل فقهی زکات ----- ۲۴

اشاره ----- ۲۴

۱. منابع زکات ----- ۲۴

الف) منابع زکات در فقه شیعه ----- ۲۴

ب) منابع زکات در فقه اهل سنت ----- ۲۷

۲. شرایط زکات ----- ۲۸

الف) شرایط اموال مشمول زکات ----- ۲۸

اشاره ----- ۲۸

یک ــ نصاب محصولات کشاورزی ----- ۲۹

دو ــ نصاب و میزان زکات دام ها (گوسفند، گاو، شتر) ----- ۳۰

ب) شرایط زکات دهندگان ---- ۳۴
۳. احکام زکات ---- ۳۴
۴. مصارف زکات ---- ۳۵
اشاره ---- ۳۵
احکام مصرف زکات ---- ۳۸
۵. وقت پرداخت زکات ---- ۳۸
۶. مستحبات پرداخت زکات ---- ۳۹
فصل سوم: آثار پرداخت زکات ---- ۴۰
اشاره ---- ۴۰
۱. آثار فردی ---- ۴۰
اشاره ---- ۴۰
الف) پاک سازی مال و رشد معنوی زکات دهنده ---- ۴۰
ب) نزدیکی به پروردگار ---- ۴۱
ج) بهره مندی از رحمت ویژه الهی ---- ۴۲
د) نشانه ایمان و کام یابی در آزمون الهی ---- ۴۲
هـ) درمان بخل ---- ۴۳
و) پذیرش نماز ---- ۴۴
ز) برکت در روزی انسان ---- ۴۵
ح) بیمه اموال ---- ۴۶
ط) فرونشاندن خشم الهی ---- ۴۶
ی) تجسم اعمال ---- ۴۷
۲. آثار اجتماعی ---- ۴۹
اشاره ---- ۴۹
الف) تحکیم روابط عاطفی و گسترش تعامل مثبت اجتماعی ---- ۵۰
ب) پیدایش روحیه همکاری و مشارکت در جامعه ---- ۵۱
ج) فقرزدایی ---- ۵۱

۳. آثار اقتصادی ---------- ۵۲
الف) رونق اقتصاد در جامعه ---------- ۵۲
ب) آبادی سرزمین های اسلامی ---------- ۵۳
۴. آثار سیاسی ---------- ۵۳
اشاره ---------- ۵۳
الف) تقویت مشارکت دوستانه دولت و مردم ---------- ۵۵
ب) اقتدار دولت اسلامی ---------- ۵۶
ج) توان مندی دولت در ریشه کن ساختن فسادهای اجتماعی ---------- ۵۶
د) جذب ملت های دیگر به جامعه اسلامی ---------- ۵۶
۵. آثار فرهنگی ---------- ۵۷
۶. پی آمدهای نپرداختن زکات ---------- ۵۸
فصل چهارم: موانع و راه های ترویج زکات ---------- ۶۱
اشاره ---------- ۶۱
۱. موانع ترویج زکات ---------- ۶۱
اشاره ---------- ۶۱
الف) بخل ---------- ۶۱
ب) ناآگاهی افراد درباره زکات ---------- ۶۳
ج) رواج نداشتن فرهنگ زکات در جامعه ---------- ۶۴
د) نداشتن سرپرست فعال ---------- ۶۴
۲. راه های ترویج زکات ---------- ۶۴
اشاره ---------- ۶۴
الف) تقویت انگیزه های معرفتی و اعتقادی ---------- ۶۴
ب) نقش دولت اسلامی در ترویج فرهنگ زکات ---------- ۶۷
ج) نقش حوزه های علمیه و روحانیان ---------- ۶۷
د) نقش آموزش و پرورش در ترویج فرهنگ زکات ---------- ۶۷
فصل پنجم: با برنامه سازان ---------- ۶۸

اشاره ----- ۶۸
۱. پیشنهادهای برنامه ای ----- ۶۸
۲. طرح داستان های قرآنی ----- ۷۰
۳. نمایش های کوتاه ----- ۷۱
۴. زیرنویس ----- ۷۲
۵. گزارش های خبری ----- ۷۶
۶. پرسش های مردمی ----- ۷۶
۷. پرسش های کارشناسی ----- ۷۷
کتاب نامه ----- ۷۸
درباره مرکز ----- ۸۰

زکات در اسلام: راه کارهای ترویج فرهنگ زکات

مشخصات کتاب

سرشناسه : موسوی، فاضل، ۱۳۳۹ -

عنوان و نام پدیدآور : زکات در اسلام: راه کارهای ترویج فرهنگ زکات / فاضل موسوی؛ تهیه مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما.

مشخصات نشر : قم: دفتر عقل، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری : ۵۸ ص.

شابک : ۷۰۰۰ ریال : ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۶۱-۸۳-۸

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

یادداشت : کتابنامه: ص. [۵۷]- ۵۸.

موضوع : زکات

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهشهای اسلامی

رده بندی کنگره : BP۱۸۸/۴/م۸ز۸ ۱۳۸۸

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۵۶

شماره کتابشناسی ملی : ۱۷۵۰۸۱۴

ص:۱

اشاره

زکات در اسلام «راه کارهای ترویج فرهنگ زکات»

کد: ۱۳۳۹

نویسنده: سیدفاضل موسوی

ویراستار: مرضیه علاقه بند

ناشر: دفتر عقل

تهیه کننده: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

چاپ: زلال کوثر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۸

شمارگان: ۱۳۰۰

بها: ۷۰۰۰ ریال

قم، بلوار امین، مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

تلفن: ۲۹۱۹۶۷۰-۰۲۵۱ دورنگار: ۲۹۱۵۵۱۰

تهران، جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرزمین

تلفن: ۲۲۰۱۴۷۳۸ نمابر: ۲۲۱۶۴۹۹۷

Email: info@irc.ir www.irc.ir

شابک: ۸-۸۳-۲۷۶۱-۹۶۴-۹۷۸ :ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۲۷۶۱-۸۳-۸-۹۶۴-۲۷۶۱-۸۳-۸ ۹۷۸ \

دیباچه

دیباچه

زکات پس از نماز، از فروع بسیار مهم دین اسلام است. زکات، پالاینده پلیدی ها و نازیبایی هاست؛ بخل و خشک دستی را می زداید و سخاوت و بخشندگی را نوید می دهد.

زکات در اجتماع فقیران و مستضعفان عطر سرور و شادی می پراکند و ریشه تفاوت ها و تبعیض های طبقاتی را می خشکاند.

همراهی زکات با نماز در بسیاری از آیات وحیانی، بیانگر این است که نمازگزار تا از سَرِ اخلاص و عبودیت زکات ندهد، نمازش پذیرفته نیست و به عرش نخواهد رسید.

همچنان که پس از پیروزی انقلاب اسلامی، گام های اساسی در ترویج فرهنگ نماز و نمازگزاری برداشته شد، می طلبد تا غبار از رخسار عمل به این واجب الهی نیز زدوده شود و انوار درخشان آن به همه جهان، گرما و روشنایی بخشد.

بر این اساس، پژوهش حاضر تهیه شده است تا رسانه ملی را در ترویج فرهنگ زکات یاری دهد و در غنا بخشیدن به برنامه های رسانه سهمی داشته باشد.

درپایان از زحمات پژوهشگر ارجمند جناب حجت الاسلام سیدفاضل موسوی که در تهیه این اثر همت گمارده است، سپاس گزاری و قدردانی می کنیم.

من الله التوفیق

مدیریت دین شناسی

اداره کل پژوهش مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

پیش گفتار

پیش گفتار

برای رسیدن به جامعه نمونه اسلامی، باید دیدگاه های دین اسلام را در مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و... بررسی و بر اساس آنها، راهکارهایی عملی در این زمینه ها ارائه کرد. اقتصاد و پیشرفت های اقتصادی، از محورهای اصلی تلاش های فردی، اجتماعی و بین المللی است که در جامعه اسلامی نیز اهمیت فراوانی دارد و حکومت اسلامی دارای قوانین و ساختارهای ویژه ای در اقتصاد است.

تلاش برای پیشرفت اقتصادی و توان مندی مالی گاه ممکن است به پیدایش طبقه محروم و مستضعف در جامعه بینجامد. بنابراین، برای پای مال نشدن حقوق قشرهای آسیب پذیر جامعه باید راهکاری اندیشید. به دیگر سخن، نظام اسلامی باید با تعیین تکالیف مالی و وضع قوانینی در این باره، از حقوق محرومان و قشر آسیب پذیر جامعه حمایت کند. تنها در این صورت است که می توان به اجرای عدالت اسلامی خوش بین بود.

یکی از تکالیف مالی در اسلام که با هدف تعدیل درآمدهای اقتصادی و دفاع از محرومان وضع شده، پرداخت زکات است. پرداخت زکات و مصرف آن در امور تعیین شده، در محرومیت زدایی تأثیر بسزایی دارد. یکی از وظایف اصلی حکومت های اسلامی در طول تاریخ نیز جمع آوری زکات و رساندن آن به دست محرومان بوده است.

تا پیش از انقلاب شکوهمند اسلامی، این تکلیف دینی، در سطحی بسیار اندک و در محدوده وظایف فردی اجرا می شد، ولی بعد از انقلاب، به ویژه در چند سال اخیر با تبلیغات گسترده و اقدام های عملی حجت الاسلام والمسلمین محسن قرائتی و کمیته امداد امام خمینی رحمه الله رونق گرفته است. با وجود این، برای تقویت و ترویج فرهنگ زکات، باید اساسی تر عمل کرد و هر مسلمان متعهدی در انجام این مهم، مسئول است.

اهل قلم نیز به فراخور هنر و تعهد خویش، باید با بررسی همه جانبه این تکلیف، برای تحکیم فرهنگ زکات راهکارهای عملی بیندیشند و مردم را به وظایف فردی و اجتماعی خود در این زمینه رهنمون سازند.

در این میان، نقش رسانه ملی (صدا و سیما) در آگاه سازی و تبلیغ فرهنگ پرداخت زکات، اثرگذار است. در این پژوهش، نویسنده قصد دارد جایگاه زکات را تبیین و سپس راه های ترویج فرهنگ زکات را بررسی کند.

فصل اول: کلیات

اشاره

فصل اول: کلیات

زیر فصل ها

۱. اهمیت زکات

۲. اهداف پژوهش

۳. پرسش های پژوهش

۴. پیشینه پژوهش

۵. مفهوم شناسی زکات

۶. زکات در قرآن کریم

۱. اهمیت زکات

۱. اهمیت زکات

فقیهان بزرگ اسلام در کتاب های خود، زکات را یکی از ارکان اسلام و از واجبات دین شمرده و منکر زکات را (با آگاهی از وجوب آن) کافر دانسته اند. حتی برخی از ایشان، با استناد به احادیثی، خودداری کننده از پرداخت زکات را ــ گرچه کم باشد ــ کافر خوانده و گفته اند که وی یهودی و نصرانی می میرد.

زکات که گاه در قرآن کریم و متون روایی از آن به صدقه تعبیر شده است، شامل گندم، جو، خرما، کشمش، شتر، گاو، گوسفند، سکه طلا و نقره می شود. درباره این موارد، در جای خود توضیح کامل و کافی داده خواهد شد. مسلمان با پرداخت زکات، اموال خود را پاک می سازد و از آثار مادی و معنوی آن بهره مند می شود. در نظام حکیمانه اسلام، افراد جامعه که متناسب با استعدادهایشان به فعالیت های گوناگون اقتصادی مشغول هستند، وظیفه دارند بخشی از اموال خود را در راه سودرسانی همگانی و رفع نیاز نیازمندان به مصرف برسانند. ممکن است این شبهه مطرح شود که نظام دینی، جامعه را به دو قطب فقیر و غنی تقسیم و سپس به انفاق و خمس و زکات سفارش می کند؛ در پاسخ باید گفت که جامعه بر اساس تفاوت استعدادها، نوآوری ها و گاه بنابر حکمت الهی، به دو گروه تقسیم می شود.

این تفاوت ها با دستورهای واجب و مستحب جبران می گردد.(۱)

۲. اهداف پژوهش

۲. اهداف پژوهش

الف) آشنایی مسلمانان با فریضه زکات، نهادینه ساختن فرهنگ زکات و ترویج آن در جامعه اسلامی برای محرومیت زدایی و شاداب ساختن جامعه؛

ب) بررسی راهکارهای ترویج فرهنگ زکات؛

ج) بیان وظایف دولت اسلامی در احیای فرهنگ زکات؛

د) بیان وظایف نهادها و سازمان های دولتی همانند وزارت خانه ها و... ؛

ه) بیان نقش مؤثر صدا و سیما در ترویج این فرهنگ.

۳. پرسش های پژوهش

۳. پرسش های پژوهش

الف) زکات چیست؟

ب) در قرآن و روایات چه جایگاهی دارد؟

ج) آثار فردی، اجتماعی و اقتصادی آن چیست؟

د) راه های ترویج و احیای فرهنگ زکات چیست؟

۴. پیشینه پژوهش

۴. پیشینه پژوهش

از آن جا که زکات، یکی از مفاهیم اصلی و تأکیدشده قرآن کریم و احادیث اسلامی است، فقیهان برجسته اسلامی از دیرباز درباره آن بحث و

۱- محسن قرائتی، زکات، تهران، ستاد اقامه نماز و احیای زکات، ۱۳۸۳، چ ۴.

بررسی و حاصل تحقیقات خود را در محافل درسی و نوشته ها و رساله های خود بازگو کرده اند.

بحث درباره زکات، از زمان شیخ مفید که نزدیک ترین دانشمند شیعه امامیه به دوران غیبت کبراست، در حوزه های فکری وجود داشته و تاکنون ادامه یافته است. اکنون نیز صاحب نظران و مراجع بزرگوار تقلید، آن را در حوزه های فقهی، بررسی و نظریه های خود را در رساله های عملیه و نوشته ها و کتاب های تخصصی یا در رسانه ملی (رادیو معارف) منتشر می کنند.

در سال های اخیر، تعدادی از نشریه ها و کتاب ها، این موضوع را از جنبه های گوناگون فردی، اجتماعی و اقتصادی و...، ارزیابی و راه ها و شیوه هایی برای گسترش فرهنگ زکات پیشنهاد کرده اند.

۵. مفهوم شناسی زکات

۵. مفهوم شناسی زکات

در کتاب مجمع البحرین چنین آمده است:

کلمه «الزکاه» یا از مصدر «زَکِیَ» است، یعنی رشد کرد؛ چون پرداخت زکات سبب برکت مال و رشد آن می شود و نفس انسانی را به فضیلت کرم و بخشش آراسته می کند. از این جهت، کلمه زکاه را می توان از مصدر «زَکی» گرفت. یا از مصدر «زکا» است، یعنی پاک کرد؛ چون پرداخت زکات، مال را از ناپاکی (و خباثت)، و جان بخیل را از بخل پاک می کند.(۱)

۱- فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، مکتب النشر للثقافه الاسلامیه، ۱۴۰۸ ه_.ق، چ ۲ ج ۱، ص ۲۰۳.

یکی از وظایف مهم اقتصادی مسلمانان پرداخت زکات است که در شرایط خاصی واجب می شود. زکات بر دو نوع است: الف) زکات فطره؛ ب) زکات اموال.

الف) زکات فطره: این زکات، مالیات سرانه ای است که در شب عید فطر هر سال، بر افراد غنی واجب می شود. در این زکات، بر افراد سرپرست لازم است به مقدار سه کیلوگرم گندم یا ذرت یا برنج یا نان... و یا قیمت سه کیلوگرم یکی از آنها را که قوت غالب آنان به شمار می رود، به ازای خود و نیز به ازای هر یک از افراد عائله شان، به همین مقدار به فقیر بدهند.(۱)

این نوع زکات در مقابل دیگر مالیات های اسلامی، اهمیت اقتصادی چندانی ندارد. در عین حال، با توجه به اینکه از مواد غذایی پرداخت می شود، می تواند منبع مؤثری برای رفع نیازهای غذایی تنگ دستان و محرومان باشد.

شخصی از امام موسی بن جعفر علیه السلام پرسید: آیا زکات فطره از مصداق های آیه زکات است که در آن خداوند می فرماید: «نماز به پای دارید و زکات بپردازید؟»

حضرت فرمود: «بلی، همین است».(۲)

ب) زکات اموال: مالیاتی است که به نُه چیز تعلق می گیرد. دارندگان این نه جنس وظیفه دارند، در شرایط خاصی، زکات اموال خود را در موارد

۱- دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، مبانی اقتصاد اسلامی، قم، سمت، ۱۳۷۴، چ ۲، ص ۳۵۶.

۲- محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، بیروت، داراحیاء التراث العربی، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ هـ . ق، چ ۳، ج ۹۳، ص ۶.

خاص مصرف کنند.

۶. زکات در قرآن کریم

۶. زکات در قرآن کریم

در قرآن بارها از زکات یاد شده و خداوند منان در ۲۸ مورد، پس از دستور به اقامه نماز، به پرداخت زکات امر فرموده است.(۱) با بررسی آیاتی که به اینواجب الهی پرداخته اند، می توان آثار و ویژگی های زکات را چنین برشمرد:

یک ــ پرداخت زکات از نشانه های راه یافتگان خوانده شده است:

إِنَّما یَعْمُرُ مَساجِدَ اللّهِ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ وَ أَقامَ الصَّلاهَ وَ آتَی الزَّکاهَ وَ لَمْ یَخْشَ إِلاَّ اللّهَ فَعَسی أُولئِکَ أَنْ یَکُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِینَ. (توبه: ۱۸)

مساجد خدا را تنها کسانی آباد می کنند که به خدا و روز بازپسین ایمان آورده و نماز برپا داشته و زکات داده و جز از خدا نترسیده اند، پس امید است که اینان از راه یافتگان باشند.

دو ــ کسانی که زکات نمی دهند، از مشرکان به شمار آمده اند:

وَیْلٌ لِلْمُشْرِکینَ الَّذینَ لا یُؤْتُونَ الزَّکاهَ. (فصلت: ۶ و ۷)

وای بر مشرکان، همان کسانی که زکات نمی دهند؛ آنان به آخرت ناباورند.

سه ــ پرداخت زکات و عمل به فرمان های الهی، از عوامل ریزش گناهان انسان معرفی شده است:

۱- نک: بقره: ۴۳، ۸، ۱۱۰، ۱۷۷، ۲۷۷؛ نساء: ۷۷ و ۱۶۲؛ مائده: ۱۲ و ۵۵؛ اعراف: ۱۵۶؛ توبه: ۵، ۱۱، ۱۸، ۷۱؛ مریم: ۳۱ و ۵۵؛ انبیاء: ۷۳؛ حج: ۴۱ و ۷۸؛ مؤمنون: ۴؛ نور: ۳۷؛ نمل: ۳؛ الروم: ۳۹؛ لقمان: ۴، احزاب: ۳۳؛ المجادله: ۱۳؛ مزمّل: ۲۰؛ بیّنه: ۵.

لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلاهَ وَ آتَیْتُمُ الزَّکاهَ... لأُکَفِّرَنَّ عَنْکُمْ سَیِّئاتِکُمْ. (مائده: ۱۲)

اگر نماز برپا دارید و زکات بدهید... قطعا گناهان شما را می زدایم.

چهار ـ پرداخت زکات، نویدبخش ورود انسان به بهشت است:

لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلاهَ وَ آتَیْتُمُ الزَّکاهَ وَ لأُدْخِلَنَّکُمْ جَنّاتٍ تَجْری مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهارُ. (مائده: ۱۲)

اگر نماز برپا دارید و زکات دهید... شما را به باغ هایی که از زیر درختان آن، نهرها روان است، داخل کنم.

پنج ـ پرداخت کننده زکات، از رحمت الهی بهره مند خواهد شد:

وَ رَحْمَتی وَسِعَتْ کُلَّ شَیْءٍ فَسَأَکْتُبُها لِلَّذینَ یَتَّقُونَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ وَ الَّذینَ هُمْ بِآیاتِنا یُؤْمِنُونَ. (اعراف: ۱۵۶)

رحمت من همه موجودات را فرا گرفته است و به زودی آن را برای کسانی که پرهیزکاری می کنند و زکات می دهند و به آیات ما ایمان می آورند، مقرر می دارم.

شش ـ پاداش پرداخت کننده زکات، نزد خداوند است:

إِنَّ الَّذینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ وَ أَقامُوا الصَّلاهَ وَ آتَوُا الزَّکاهَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَ لا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَ لا هُمْ یَحْزَنُونَ. (بقره: ۲۷۷)

کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند و نماز برپاداشته و زکات داده اند، پاداش آنان نزد پروردگارشان خواهد بود. نه بیمی بر آنان است و نه اندوهگین می شوند.

هفت ـ نفس انسان با پرداخت زکات، تزکیه می شود:

خُذْ مِنْ أَمْوالِهِمْ صَدَقَهً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَکِّیهِمْ بِها. (توبه: ۱۰۳)

از اموال آنان صدقه (زکاتی) بگیر تا به وسیله آن پاک و پاکیزه شان کنی.

هشت ـ پرداخت زکات، نجات بخش مشرکان از کشته شدن است:

فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِکینَ حَیْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَ خُذُوهُمْ وَ احْصُرُوهُمْ وَ اقْعُدُوا لَهُمْ کُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تابُوا وَ أَقامُوا الصَّلاهَ وَ آتَوُا الزَّکاهَ فَخَلُّوا سَبیلَهُمْ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَحیمٌ. (توبه: ۵)

پس چون ماه های حرام سپری شد، مشرکان را هر کجا یافتید، بکشید و آنان را دستگیر کنید و به محاصره درآورید و در کمین گاه به کمین آنها بنشینید، پس اگر توبه کردند و نماز برپا داشتند و زکات دادند، راه برایشان گشاده گردانید.

نه ــ با پرداخت زکات، خرسندی پروردگار به دست می آید:

وَ کانَ یَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلاهِ وَ الزَّکاهِ وَ کانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِیًّا. (مریم: ۵۵)

اسماعیل علیه السلام خاندان خود را به نماز و زکات فرمان می داد و همواره نزد پروردگار بنده ای پسندیده بود.

ده ــ تحویل گیرنده زکات، خداوند است:

هُوَ یَقْبَلُ التَّوْبَهَ عَنْ عِبادِهِ وَ یَأْخُذُ الصَّدَقاتِ. (توبه: ۱۰۴)

[آیا ندانسته اند که] تنها خدا توبه بندگانش را می پذیرد و صدقات را می گیرد.

یازده ــ مؤمنان، با پرداخت زکات شناخته می شوند:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَ الْمُؤْمِناتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِیاءُ بَعْضٍ یَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ یَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ یُقیمُونَ الصَّلاهَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ. (توبه: ۷۱)

مردان و زنان باایمان دوستان یکدیگرند که خلق را به کارهای پسندیده وامی دارند و از کارهای ناپسند بازمی دارند و نماز برپا می دارند و زکات می دهند.

دوازده ــ پرداخت زکات، اقدام عملی در اثبات برادری دینی و ملاک ثابت کردن این ادعاست:

فَإِنْ تابُوا وَ أَقامُوا الصَّلاهَ وَ آتَوُا الزَّکاهَ فَإِخْوانُکُمْ فِی الدِّینِ. (توبه: ۱۱)

پس اگر توبه کنند و نماز برپا دارند و زکات دهند در این صورت برادران دینی شما هستند.

سیزده _ پرداخت زکات، از نشانه های نیکوکاران و نشان دهنده یقین به آخرت است:

تِلْکَ آیاتُ الْکِتابِ الْحَکیمِ هُـدًی وَ رَحْمَهً لِلْمُحْسِنینَ الَّذینَ یُقیمُونَ الصَّلاهَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ وَ هُمْ بِالْآخِرَهِ هُمْ یُوقِنُونَ. (لقمان: ۲ _ ۴)

این است آیات کتاب حکمت آموز (که) برای نیکوکاران رهنمود و رحمتی است؛ (همان) کسانی که نماز برپا می دارند و زکات می دهند و (هم) ایشانند که به آخرت یقین دارند.

چهارده _ نشانه بندگی خداوند، پرداخت زکات است:

وَ أَوْحَیْنا إِلَیْهِمْ فِعْلَ الْخَیْراتِ وَ إِقامَ الصَّلاهِ وَ إِیتاءَ الزَّکاهِ وَ کانُوا لَنا عابِدینَ. (انبیاء: ۷۳)

و به ایشان کارهای نیک و برپا داشتن نماز و دادن زکات را وحی کردیم و آنان نیز به عبادت ما پرداختند.

پانزده _ پرداخت زکات از مصداق های نیکی (برّ) است:

و لکِنَّ الْبِرَّ مَنْ...أَقامَ الصَّلاهَ وَ آتَی الزَّکاهَ. (بقره: ۱۷۷)

بلکه نیکی آن است که... نماز به پا دارد و زکات بدهد.

فصل دوم: مسائل فقهی زکات

اشاره

فصل دوم: مسائل فقهی زکات

زیر فصل ها

۱. منابع زکات

۲. شرایط زکات

۳. احکام زکات

۴. مصارف زکات

احکام مصرف زکات

۵. وقت پرداخت زکات

۶. مستحبات پرداخت زکات

۱. منابع زکات

الف) منابع زکات در فقه شیعه

پرداخت زکات از اموال نه گانه ای است که در روایات پیشوایان دین و احکام اسلامی مشخص شده است.

عبدالله بن سنان از امام صادق علیه السلام نقل می کند که فرمود:

وقتی آیه زکات(۱) در ماه رمضان نازل شد، رسول خدا صلی الله علیه و آله بر نه کالا؛ یعنی طلا، نقره، شتر، گاو، گوسفند، گندم، جو، خرما و کشمش زکات قرار داد و غیر از این نه مورد را بخشید.(۲)

تعدادی از فقیهان بزرگ شیعه همچون شیخ مفید، سید مرتضی، شیخ طوسی، ابن زهره، محقق حلی، علامه حلّی و شیخ انصاری بر وجوب زکات در موارد نه گانه ادعای اجماع کرده و بیش از این موارد را واجب ندانسته اند.(۳)

ابن جنید اسکافی معتقد است، افزون بر آن نه مورد، برای زیتون و روغن آن، کنجد، برنج، ارزن، ذرت، عدس و... و در کل

هر آنچه با پیمانه اندازه گیری می شود، زکات برقرار است.(۴)

۱- «خُذْ مِنْ أَمْوالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِمْ بِها». توبه: ۱۰۳

۲- نک: محمدبن حسن، شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۱۱ هـ.ق، ج ۹، صص ۵۳ _ ۵۹.

۳- نک: اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۰.

۴- اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۰. به نقل از: علامه حلی، مختلف الشیعه، قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۲، چ ۱، ج ۳، ص ۱۹۵.

یونس بن عبدالرحمان از اصحاب امام کاظم و امام رضا علیهماالسلام نیز چنین نظری داشته است.(۱)

نعمـان بن عبـدالله، فقیه حکومت فاطمیـان در نیمه دوم قرن چهـارم و احمـد بن یحیی از فقیهان زیـدیه نیز بیش از این موارد نه گانه را مشـمول زکات می دانستند.(۲) از نظریه های شـیخ صـدوق و پدرش، علی بن موسـی بن بابویه هم چنین برمی آید که افزون بر موارد نه گانه، بر مال التجاره نیز زکات قرار داده اند.(۳)

علامه مجلسی می فرمود: «بعضی از فقیهان، حبوباتی مانند برنج، نخود و عدس را مشمول زکات دانسته اند».(۴)

از میان معاصران، علامه محمدتقی جعفری، بیش از موارد نه گانه را مشمول زکات می دانست.(۵)

شهید آیت الله صدر نیز می فرمود: «زکات در دیدگاه اسلامی، ویژه مال معیّنی نیست».(۶)

از موارد نقل شده، نتیجه می گیریم که در میان فقیهان شیعه، وجوب

۱- اسـماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۰؛ به نقل از: محمد بن یعقوب کلینی، فروع کافی، بیروت، دارالتعارف، ج ۳، ص ۵۰۹.

۲- اسـماعیل اسـماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسـلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، صص ۳۱ و ۳۲، به نقل از: شیخ آقابزرگ تهرانی، طبقات اعلام الشیعه، قم، اسماعیلیان.

۳- نـک: اسـماعیل اسـماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکـات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسـلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۳، به نقل از: فقه الرضا، مؤسسه آل البیت، ج ۱، ص ۱۷۲.

۴- نـک: اسـماعیل اسـماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکـات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسـلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۴.

۵- نـک: اسـماعیل اسـماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکـات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسـلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، صص ۳۳ و ۳۴، به نقل از: محمدتقی جعفری، منابع فقه، نشر نور، ص ۷۸.

۶- نـک: اسـماعیل اسـماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکـات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسـلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، صص ۳۳ و ۳۴ به نقل از: سـید محمـدباقر صدر، مجموعه آثار، تصویری از اقتصاد اسـلامی، دکترجمال موسوی و روزبه، ص ۳۲.

زکات در نه مورد، نظریه غالب و مشهور علماست.(۱)

ب) منابع زکات در فقه اهل سنت

فقیهان اهل سنّت نیز نظریه های گوناگون دارند، ولی مشهور نزد اهل سنت وجوب زکات بر بیش از نه مورد است.(۲)

از میان فقیهان اهل سنت، ابن سیرین و احمد بن حنبل همانند فقیهان شیعه، زکات غلات را فقط در چهار مورد می دانند.(۳) مالکیان و شافعیه معتقدند آنچه بتوان آن را ذخیره کرد و غذای مردم به شمار آید، مانند گندم، جو، ذرت و برنج، زکات دارد.(۴)

حنبلیان افزون بر تمام خشک کردنی ها، هر آنچه را بتوان پیمانه کرد، دارای زکات خوانده اند.(۵)

ابوحنیفه زکات را بر هر آنچه از زمین می روید، مانند گیاهان، میوه ها، سبزی ها و دانه ها و از میان حیوان های اهلی نیز افزون بر گاو و شتر و گوسفند، بر اسب، واجب دانسته است.(۶)

۱- نک: اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۴.

۲- اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۴.

۳- اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۴ به نقل از: محقق حلی، المعتبر، ص ۲۵۸.

۴- نک: اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۵، به نقل از: حسین علی منتظری، کتاب الزکاه، ج ۱، ص ۱۴۷.

۵- اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۵، به نقل از: حسین علی منتظری، کتاب الزکاه، ج ۱، ص ۱۴۷.

۶- اسماعیل اسماعیلی، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، دفتر تبلیغات اسلامی، سال اول، ش ۳، بهار ۱۳۷۴، ص ۳۵، به نقل از: حسین علی منتظری، کتاب الزکاه، ج ۱، ص ۱۴۷.

ص:۱۹

۲. شرایط زکات

الف) شرایط اموال مشمول زکات

اشاره

قانون زکات تنها نه جنس را دربرمی گیرد که می توان آنها را به سه دسته تقسیم کرد:

۱. محصولات

کشاورزی

۲. چهار پایان

۳. سکه

گندم

جو

خرما

کشمش

شتر

گاو

گوسفند

طلا

نقره

موارد زکات اموال(۱)

این اموال اگر به مقدار مشخصی برسد، پرداخت زکات آنها واجب می شود، که به آن حدّ نصاب می گویند و چنانچه به حدّنصاب نرسند، زکات به آنها تعلّق نمی گیرد.(۲)

یک _ نصاب محصولات کشاورزی

غلات چهارگانه اگر به وزن معیّنی در حدود ۸۵۰ کیلوگرم برسند، زکات به آنها تعلق می گیرد(۳) و اگر کمتر از مقدار فوق باشند، زکات شامل آنها نمی شود.(۴)

میزان زکات غلات چهارگانه به یکی از این سه روش محاسبه می شود:

اول _ از محصولاتی که از آب باران، نهر آب و یا دیمی به دست می آیند، یک دهم باید به عنوان زکات پرداخت شود.

دوم – از محصولاتی که با دَلو، پمپ آب و... آبیاری می شوند، یک بیستم به عنوان زکات پرداخت می شود.

سوم _ از محصولاتی که به هر دو روش _ هم از آب باران و هم پمپ آب _ آبیاری شوند، نصف محصول به صورت یک دهم و نصف دیگر به

۱– محمدحسین فلاح زاده، آموزش فقه، قم، نشر الهادی، ۱۳۸۳، چ ۲۰، ص ۲۴۷، به نقل از: امام خمینی رحمه الله، توضیح المسائل، مسئله ۱۸۵۳، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۱۳۶۷، چ ۵، ص ۲۴۶.
۲– محمدحسین فلاح زاده، آموزش فقه، قم، نشر الهادی، ۱۳۸۳، چ ۲۰، ص ۲۴۷، به نقل از: توضیح المسائل، مسئله ۱۸۶۴.
۳– نصاب غلات، به طور دقیق ۲۰۷/۸۴۷ کیلوگرم است.
۴– توضیح المسائل، مسئله ۱۸۶۴، ص ۲۴۷.

شیوه یک بیستم محاسبه می شود.(۱)

دو _ نصاب و میزان زکات دام ها (گوسفند، گاو، شتر)

گوسفند

نصاب اول _ زکات ۴۰ رأس گوسفند: یک گوسفند؛

نصاب دوم _ زکات ۱۲۱ رأس گوسفند: دو گوسفند؛

نصاب سوم _ زکات ۳۰۱ رأس گوسفند: چهار گوسفند؛

نصاب چهارم _ اگر به تعداد ۴۰۰ رأس گوسفند و بیشتر از آن باشد، زکات هر صد رأس آن، یک گوسفند است. چنانچه تعداد، از یک نصاب بگذرد و به نصاب بعدی نرسد، زکاتِ نصابِ پایین را باید بپردازد.(۲)

گاو

نصاب اول _ زکات ۳۰ رأس گاو، یک گوساله یک ساله؛

نصاب دوم _ زکات ۴۰ رأس گاو، یک گوساله ماده که وارد سال سوم شده باشد؛

نصاب سوم _ زکات ۶۰ رأس گاو، دو گوساله است و زکات بیش از آن را باید با عدد سی یا چهل یا هر دو حساب کرد.(۳)

شتر

شتر دوازده نصاب دارد:

ردیف

نصاب

۱- توضیح المسائل، مسئله ۱۸۶۴، ص ۲۴۹.

۲- آموزش فقه، ص ۲۴۸، به نقل از: توضیح المسائل، مسئله ۱۹۱۳ و ۱۹۱۴.

۳- آموزش فقه، ص ۲۴۹، به نقل از: توضیح المسائل، مسئله ۱۹۱۲.

ص:۲۲

مقدار زکات

۱

۵ شتر

یک گوسفند

۲

۱۰ شتر

دو گوسفند

۳

۱۵ شتر

سه گوسفند

۴

۲۰ شتر

چهار گوسفند

۵

۲۵ شتر

پنج گوسفند

۶

۲۶ شتر

یک شتر که وارد سال دوم شده باشد.

۳۶ شتر

یک شتر که وارد سال سوم شده باشد.

۸

۴۶ شتر

یک شتر که وارد سال چهارم شده باشد.

۹

۶۱ شتر

یک شتر که وارد سال پنجم شده باشد.

۱۰

۷۶ شتر

دو شتر که وارد سال سوم شده باشند.

۱۱

۹۱ شتر

دو شتر که وارد سال چهارم شده باشند.

۱۲

۱۲۱ شتر

برای هر چهل شتر، یک شتر که وارد سال سوم شده باشد.۲

(۱)سه _ نصاب طلا و نقره

نصاب طلا ۱۵ مثقال و نصاب نقره ۱۰۵ مثقال و زکات هردو، یک چهلم است.(۲)

۱- آموزش فقه، ص ۲۴۹، به نقل از: توضیح المسائل، مسئله ۱۹۱۰، ص ۲۵۴.

۲- آموزش فقه، ص ۲۵۰، به نقل از: توضیح المسائل، مسئله ۱۹۱۰، ص ۲۵۲.

ب) شرایط زکات دهندگان

پرداخت زکات، زمانی بر مسلمان واجب است که در موارد پنج گانه زیر دارای شرایط ذکرشده در احکام فقهی شیعه باشد:

یک _ بلوغ: تا پیش از رسیدن به سن بلوغ، زکات بر اموال واجب نمی شود.

دو _ عقل: زکات دهنده باید در همه روزهای سال عاقل باشد، در غیر این صورت، زکات بر او واجب نیست.

سه _ مالک بودن: اموال باید در اختیار مالک باشد.

بنابراین، بر اموالی که به او بخشیده شده یا بر مالی که طلب کار است یا بر ارثی که به نام او وصیت شده، ولی هنوز هیچ یک در اختیارش نیست، زکات تعلق نمی گیرد.

چهار _ قدرت تصرف: اموالی که مالک، قدرت تصرف در آنها را ندارد، مانند اموال وقفی، اموالی که در رهن است یا به سرقت رفته، زکات ندارند.

پنج _ حد نصاب: اموالی که به حد نصاب نرسیده اند، زکات ندارند.(۱)

۳. احکام زکات

۳. احکام زکات

۱. مخارجی را که برای گندم، جو، خرما و انگور و نیز برای پرداخت قیمت بذر، مزد کارگر و مزد شخم زمین مصرف شده است، می توان از محصول کسر کرد، ولی مقدار نصاب، پیش از کم کردن این مخارج محاسبه

۱- امام خمینی رحمه الله، تحریرالوسیله، ترجمه: علی اسلامی، قم، دفتر انتشارات اسلامی ۱۳۶۶، ج ۲، صص ۷ و ۸.

می شود. بنـابراین، وقتی مقـدار محصول به حـد نصاب رسـید، زکات واجب می شود و پس از کم کردن مخارج، زکات باقی مانده را می پردازد.(۱)

۲. زکات دام ها (گوسفند، گاو و شتر) در صورتی واجب می شود که:

الف) یـک سـال انسـان مالـک آن باشـد، برای مثال اگر کسـی صـد شتر بخرد ولی پس از نه ماه بفروشـد، زکات بر او واجب نیست.(۲)

ب) حیوان در تمـام سـال بی کـار باشـد. بنـابراین، گـاو یا شتری که در کار مزرعه یا حمل بار از آن اسـتفاده می شود، زکات ندارد.(۳)

ج) حیوان در تمام سال از علف بیابان بچرد. پس اگر در تمام سال یا مقداری از آن، از علف چیده شده یا کاشته شده بخورد، زکات ندارد.(۴)

د) نظر امـام خمینی رحمه الله دربـاره طلا و نقره چنین است: در صورتی زکات طلا و نقره واجب است که به صورت سـکه ای باشد که معامله با آن رواج دارد. بنابراین، آنچه امروزه بانوان به عنوان زیور استفاده می کنند، زکات ندارد.(۵)

۴. مصارف زکات

اشاره

۴. مصارف زکات

خداوند در قرآن کریم در این باره چنین می فرماید:

إِنَّمَا الصَّدَقاتُ لِلْفُقَراءِ وَ الْمَساکینِ وَ الْعامِلینَ عَلَیْها وَ الْمُؤَلَّفَهِ قُلُوبُهُمْ وَ فِی

۱- آموزش فقه، ص ۲۵۰، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۴۹.

۲- آموزش فقه، ص ۲۵۰، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۴۶.

۳- آموزش فقه، ص ۲۵۰، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۵۳.

۴- آموزش فقه، ص ۲۵۰، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۵۳.

۵- آموزش فقه، ص ۲۵۰، به نقل از: توضیح المسائل، صص ۲۵۲ و ۲۵۳.

الرِّقابِ وَ الْغارِمینَ وَ فی سَبیلِ اللّهِ وَ ابْنِ السَّبیلِ فَریضَهً مِنَ اللّهِ وَ اللّهُ عَلیمٌ حَکیمٌ. (توبه: ۶۰)

صدقات [زکات] تنها برای فقیران، مسکینان و متصدیان جمع آوری و توزیع زکات و کسانی که دلشان به دست آورده می شود و برای آزادی بردگان و بدهی بدهکاران و در راه خدا و در راه ماندگان است. این یک واجب الهی است و خداوند، دانای حکیم است.

بر اساس این آیه، زکات را در هشت مورد زیر می توان مصرف کرد:

۱. فقیر: فقیر کسی است که درآمد سالانه اش از مخارج سالانه خود و مخارجی که شایسته خانواده اش است، کمتر باشد. به دیگر سخن، مخارج سالانه خود و خانواده اش را ـ در حدّ شایسته آنها ـ ندارد.(۱)

۲. مسکین: کسی که حالش از فقیر بدتر باشد، مانند انسان های آواره و درمانده.(۲)

۳. عاملان: کارگزارانی که از طرف امام یا نایب امام مأمور جمع آوری، نگه داری و توزیع زکات هستند.(۳)

۴. مُؤَلَّفَهَ قُلُوبِهِم: به معنی نزدیک کردن دل ها به اسلام است. برای خوش بین ساختن غیرمسلمانان به اسلام یا تقویت ایمان مسلمانان ضعیف الایمان، از زکات، به آنها کمک مالی می شود.(۴) مانند کمک به

۱- ترجمه تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۴۶؛ سیدعلی قرشی، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۲، ج ۳، ص ۱۷۱.
۲- ترجمه تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۴۶؛ سیدعلی قرشی، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۲، ج ۳، ص ۱۷۱.
۳- تحریر الوسیله،ج ۲، ص ۵۰.
۴- تحریر الوسیله،ج ۲، ص ۵۲.

زلزله زدگان غیرمسلمان یا کمک به بیمارستان های غیرمسلمان برای مداوای بیماران نیازمند.(۱)

۵. رقاب: «رقبه» در اصطلاح به برده گفته می شود. یکی از مصارف زکات، آزادسازی برده است.(۲) در زمان ظهور اسلام برده داری رایج بوده و دین اسلام برای حل تدریجی مشکل برده داری، راهکارهایی پیشنهاد کرده است که یکی آنها، مصرف زکات در راه آزادسازی برده هاست.

۶. غارمین (بدهکاران): کسانی هستند که بدون اسراف و گناه، بدهکار شده اند و توان پرداخت بدهی خود را ندارند. اگرچه اینان مخارج سالشان را داشته باشند، می توان از زکات، بدهی آنها را پرداخت. برای مثال، مهر همسر یا غرامت مال تلف شده ای را که شخص ضامن آن بوده است، می توان از محل زکات پرداخت.(۳)

۷. فی سبیل الله (در راه خدا): هر کاری که به نفع اسلام و مسلمانان و مایه خرسندی خداست، مانند ساختن پل، جاده و مسجد.(۴)

۸. ابن السبیل: مسافری که در سفر درمانده است و خرج بازگشت به وطن را ندارد. اگر سفر چنین فردی مجاز باشد و سفر گناه نباشد، هرچند در شهر خودش بی نیاز باشد،(۵) می توان خرج سفر او را از زکات پرداخت.

۱- قاموس قرآن، ج ۳، ص ۱۷۲.

۲- ترجمه تحریر الوسیله، ص ۵۲.

۳- ترجمه تحریر الوسیله، صص ۵۲ ـ ۵۴.

۴- ترجمه تحریر الوسیله، صص ۵۴ و ۵۵.

۵- ترجمه تحریر الوسیله، صص ۵۴ و ۵۵.

احکام مصرف زکات

احکام مصرف زکات

پرداخت زکـات، از عبـادت هـاست و فرد واجب الشـرایط پرداخت زکـات، بایـد به قصـد قربت، یعنی برای اطـاعت از دسـتور خداوند، زکات مالش را بپردازد و در نیت، معیّن کند زکاتِ مال است یا فطره.(۱)

شرایط فقیر

فقیری که زکات دریافت می کند باید:

۱. شیعه دوازده امامی باشد.

۲. از کسانی نباشد که نفقه آنها بر زکات دهنده واجب است، مثل همسر و فرزند او.

۳. اگر زکات دهنده سید نیست، زکات گیرنده نیز سید نباشد.

۴. زکات را در معصیت و گناه مصرف نکند.

۵. آشکارا گناه بزرگ _ کبیره _ انجام ندهد.(۲)

۶. پدر می تواند به پسرش زکات بدهد که پسرش زن بگیرد یا کتاب علمی و دینی بخرد.(۳)

۵. وقت پرداخت زکات

۵. وقت پرداخت زکات

۱. زکات طلا و نقره و دام ها پس از تمام شدن یک سال است.

۲. زکات گندم و جو موقعی است که آنها را از کاه جدا می کنند.

۱- آموزش فقه، ص ۲۵۴، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۶۰.

۲- آموزش فقه، ص ۲۵۳، به نقل از توضیح المسائل، صص ۲۵۹ و ۲۶۰.

۳- آموزش فقه، صص ۲۵۳ و ۲۵۴، به نقل از توضیح المسائل، ص ۲۶۰.

۳. زکات خرما و انگور، موقع خشک شدن آنهاست.(۱)

همچنین، به کسانی که در حال آموزش علم باشند، با دارا بودن شرایطی می توان زکات پرداخت کرد.(۲)

نکته دیگر اینکه، اگر فردی زکات مال خود را جدا کند یا قیمت آن را کنار بگذارد، می تواند در بقیه اموال خود تصرف کند.(۳)

۶. مستحبات پرداخت زکات

۶. مستحبات پرداخت زکات

۱. زکات دهنده، خویشاوندان خود را بر دیگران ترجیح دهد.

۲. اهل علم و کمال را بر غیر آنان مقدم بدارد.

۳. کسانی را که گدایی نمی کنند، بر گدایان مقدم دارد.

۴. زکات را آشکارا و صدقه مستحبی را پنهانی بپردازد.(۴)

۱- آموزش فقه، ص ۲۵۴، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۶۱.

۲- آموزش فقه، ص ۲۵۳، به نقل از: توضیح المسائل، ص ۲۶۴.

۳- آموزش فقه، صص ۲۵۴، به نقل از: توضیح المسائل،، ص ۲۶۲.

۴- آموزش فقه، ص ۲۵۵ به نقل از: توضیح المسائل، صص ۲۶۲ و ۲۶۳.

فصل سوم: آثار پرداخت زکات

اشاره

فصل سوم: آثار پرداخت زکات

همان گونه که گفته شد در متون اسلامی بر موضوع زکات تأکید فراوان شده است. این تأکید به خاطر آثار فراوانی است که این دستور الهی در پی دارد.

۱. آثار فردی

اشاره

۱. آثار فردی

زیر فصل ها

الف) پاک سازی مال و رشد معنوی زکات دهنده

ب) نزدیکی به پروردگار

ج) بهره مندی از رحمت ویژه الهی

د) نشانه ایمان و کام یابی در آزمون الهی

هـ) درمان بخل

و) پذیرش نماز

ز) برکت در روزی انسان

ح) بیمه اموال

ط) فرونشاندن خشم الهی

ی) تجسم اعمال

الف) پاک سازی مال و رشد معنوی زکات دهنده

الف) پاک سازی مال و رشد معنوی زکات دهنده

پرداخت زکات، نوعی پاک سازی اموال به شمار می آید که به صورت تکلیف شرعی و الهی، در شرایطی ویژه، بر درآمدها و اموال خاصی تعلق می گیرد. مؤمن پس از پرداخت زکات اموال خود، از نظر معنوی نیز مقامش بالا می رود. خداوند متعال در قرآن کریم می فرماید: «خُذْ مِنْ أَمْوالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَكِّيهِمْ بِها؛ از اموال آنان (مؤمنان) صدقه ای (زکات) بگیر تا به این وسیله، آنها را پاک سازی و پرورش دهی». (توبه: ۱۰۳)

امیرمؤمنان علی علیه السلام در تشویق به پرداخت زکات می فرماید: «فَمَنْ أَعْطاها طَيِّبَ النَّفْسِ بِها؛ کسی که زکات اموالش را می پردازد، جان خود را پاکیزه می سازد».(۱)

ب) نزدیکی به پروردگار

ب) نزدیکی به پروردگار

هدف مؤمن، به دست آوردن رضایت الهی و نزدیکی به درگاه ذات باری تعالی است که یکی از اسباب رسیدن به این هدف، ادای تکلیف مالی؛

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۵.

یعنی پرداخت زکات اموال به فرمان خداوند است. امام علی علیه السلام می فرماید:

... اِنَّ الزَّکاهَ جُعِلَتْ مَعَ الصَّلوهِ قُرْبانا لِأَهْلِ الْاِسْلامِ... .(۱)

زکات به همراه نماز، وسیله نزدیکی مسلمانان به درگاه پروردگار قرار داده شده است.

ج) بهره مندی از رحمت ویژه الهی

ج) بهره مندی از رحمت ویژه الهی

رحمت خاص الهی شامل هر کسی نمی شود، ولی خداوند، مؤمنان باتقوا را که زکات می پردازند، از رحمت ویژه خویش بهره مند می سازد. در قرآن کریم آمده است:

وَ رَحْمَتی وَسِعَتْ کُلَّ شَیْءٍ فَسَأَکْتُبُها لِلَّذینَ یَتَّقُونَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاهَ وَ الَّذینَ هُمْ بِآیاتِنا یُؤْمِنُونَ. (اعراف: ۱۵۶)

رحمتم همه موجودات را دربر گرفته و به زودی، آن را برای کسانی که پرهیزکاری در پیش می گیرند و زکات می دهند و به آیات ما ایمان می آورند، مقرر می دارم.

امام صادق علیه السلام می فرماید: «محبوب ترین مردم نزد خداوند، سخاوتمندترین آنان است و سخاوتمندترین مردم کسی است که زکات مال خود را بپردازد».(۲)

د) نشانه ایمان و کام یابی در آزمون الهی

د) نشانه ایمان و کام یابی در آزمون الهی

خداوند در قرآن کریم می فرماید:

هُوَ سَمّاکُمُ الْمُسلِمینَ... فَأَقیمُوا الصَّلاهَ وَ آتُوا الزَّکاهَ. (حج: ۷۸)

او شما را مسلمان نامید... پس نماز را به پا دارید و زکات بپردازید.

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۵.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۸.

براساس این آیه، گواه مسلمانی مسلمان، عمل به فرمان های الهی، از جمله پرداخت زکات است. مسلمان، با ایمان آوردن به دین اسلام، درحقیقت اعلام می کند که در برابر تمام دستورهای الهی تسلیم است. یکی از دستورهای مالی اسلام، پرداخت زکات است. کسی که شرایط پرداخت زکات را دارد، ولی به وظیفه و تکلیف خود عمل نمی کند، درحقیقت، در این آزمون الهی شکست خورده است؛ زیرا مؤمن با عملش شناخته می شود. امام صادق علیه السلام می فرماید: «اِنَّما وُضِعَتِ الزَّکاةُ اخْتِبار اَلْاَغْنِیاءِ؛ زکات برای آزمایش ثروتمندان قرار داده شده است».(۱)

پیامبر گرامی اسلام به حضرت علی علیه السلام فرمود: «نشانه مؤمنان و شیعیان ما سه چیز است: نماز، روزه و زکات».(۲)

امام علی علیه السلام نیز می فرماید: «وَ تَمامُ اِسْلامِکُمْ أَداءُ الزَّکاتِ؛ کمال اسلام شما، در پرداخت زکات است».(۳)

ه_) درمان بخل

ه_) درمان بخل

یکی از بیماری های روحی بشر که از موانع پرداخت زکات نیز به شمار می رود، بخل است. به فرموده امام صادق علیه السلام: «بخیل واقعی کسی است که زکات واجب اموال خود را نپردازد.»(۴) در قرآن کریم، رهایی از حرص و بخل، عامل رستگاری معرفی شده است: «وَ مَنْ یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ؛ و

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۲.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۲.

۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۲.

۴- حسین، نوری طبرسی، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۰۸ه_ .ق، ج ۷، ص ۱۵.

کسانی که نفس خود را از بخل نگه دارند، پس آنان رستگارند.» (تغابن: ۱۶ و حشر: ۹) رهایی از حرص و بخل، عامل رستگاری معرفی شده است.

یکی از یاران امام صادق علیه السلام روایت می کند که آن حضرت شبی تا صبح طواف خانه خدا را به جا می آورد و پیوسته می فرمود: «أَللّهُمَّ قِنِی شُحَّ نَفْسِی؛ پروردگارا مرا از بخل و شح نفس خویش حفظ فرما.» پس عرض کردم: فدایت شوم! امشب نشنیدم جز این دعا، دعای دیگری بفرمایی. فرمود: «چه چیز [مهم تر و زیان بارتر] از بیماری بخل در وجود انسان».(۱)

ایشان در تعریف شحّ می فرماید: «شحّ، شدیدتر از بخل است؛ شحیح کسی است که آرزو دارد همه چیز، از حلال و حرام، مال او باشد».(۲)

و نیز می فرماید:

مَنْ أَدَّیَ الزَّکوهَ فَقَدْ وقِیَ مِنَ الشُّحِّ.(۳)

هرکس زکات مال خود را بپردازد، بی شک از بخل در امان است.

و) پذیرش نماز

و) پذیرش نماز

امام باقر علیه السلام می فرماید: «کسی که نماز بخواند و زکات ندهد، گویا نماز نخوانده است».(۴)

در قرآن، بارها سفارش به نماز و زکات در کنار هم آمده است و چون آیه زکات بر پیامبر گرامی اسلام نازل شد، به دستور آن حضرت، در میان

۱- حسین، نوری طبرسی، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۰۸ه_ .ق، ج ۷، صص ۳۰ و ۳۱.
۲- وسایل الشیعه، ج ۹، ص ۳۸.
۳- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۳۸.
۴- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۲.

مسلمانان ندا دادند که خداوند، پرداخت زکات اموال را همانند نماز واجب کرده است.(۱)

امـام علی علیه السـلام نقل می کنـد که رسول خـدا صـلی الله علیه و آله در حجه الوداع فرمود: «ای مردم! زکات اموال خود را بپردازیـد. پس کسی که زکات ندهـد، نمازش پـذیرفته نیست و کسـی که نماز نـدارد، دین ندارد و آن که دین ندارد، حج و جهاد ندارد».(۲)

امام رضا علیه السلام نیز فرمود: «کسی که نماز بخواند و زکات ندهد، نمازش پذیرفته نیست».(۳)

ز) برکت در روزی انسان

ز) برکت در روزی انسان

خداوند در قرآن کریم می فرماید:

یَمْحَقُ اللّهُ الرِّبا وَ یُرْبِی الصَّدَقاتِ. (بقره: ۲۷۶)

خداوند [سود] ربا را نابود می کند و صدقات را می پروراند.

از امام باقر علیه السلام روایت شده است که فرمود: «پرداخت زکات، روزی را زیاد می کند».(۴)

حضرت امام صادق علیه السلام نیز می فرماید:

ما أَدّی أَحَدٌ الزَّکاهَ فَنَقَصَتْ مِنْ مالِهِ.(۵)

هیچ کس نیست که زکات اموالش را بپردازد و در ثروتش دچار کمبود شود.

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۰.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۱.

۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۵.

۴- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۱۴.

۵- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲۳.

ح) بیمه اموال

ح) بیمه اموال

برخی می پندارنـد با نپرداختن زکات مال خود و نـدادن صـدقه مسـتحبی به فقیران، سود برده اند. بی شک، پرداخت زکات و صـدقه مسـتحبی، اموال زکات دهنـده را بیمه و از خطر نابودی حفظ می کنـد. امام صادق علیه السـلام به خداوند روزی رسان سوگند یاد می کند و می فرماید: «هیچ مالی در خشکی و دریا از بین نمی رود، مگر اینکه زکات آن پرداخت نشده باشد».(۱)

امام موسی بن جعفر علیه السلام نیز فرموده است: «حَصِّنُوا اَمْوالِکُمْ بِالزَّکاهِ؛با پرداخت زکات، اموال خود را حفظ کنید».(۲)

ط) فرونشاندن خشم الهی

ط) فرونشاندن خشم الهی

خداوند منّان می فرماید: «بی شک، اگر نماز به پا دارید و زکات بپردازید، گناهان شما را می زدایم». (مائده: ۱۲)

علی علیه السلام نیز فرمود:

أللّهَ اللّهَ فِی الزَّکوهِ فَإِنَّها تُطْفِیءُ غَضَبَ رَبِّکُمْ.(۳)

خدا را خدا را درباره زکات!که البته پرداخت آن غضب پروردگارتان را فرومی نشاند.

در مقابـل، نپرداختن زکـات نیز خشم الهی را برمی انگیزد و عـذاب دردنـاک آخرت را در پی دارد، چنـان که در قرآن آمـده است:

الَّذینَ یَکْنِزُونَ الذَّهَبَ وَ الْفِضَّهَ وَ لا یُنْفِقُونَها فی سَبیلِ اللّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذابٍ أَلیمٍ. (توبه: ۳۴)

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۱.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۱.

۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۰.

آنان که زر و سیم را گنجینه می کنند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند، ایشان را از عذابی دردناک خبر ده.

رسول بزرگوار اسلام در تفسیر این آیه می فرماید: «هر مالی که زکات آن پرداخت شده باشد، گنج نیست و درغیراین صورت، گنج به شمار می آید، گرچه روی زمین باشد».(۱)

براساس این آیات و روایات، کسانی که زکات واجب اموال خود را نمی دهند، افزون بر عذاب اخروی،(۲) از شمشیر عدالت حضرت ولی عصر عج الله تعالی فرجه الشریف نیز در امان نخواهند ماند. امام صادق علیه السلام می فرماید: «وقتی قائم ما اهل بیت علیهم السلام قیام کند، گردن مانع زکات را می زند».(۳)

ی) تجسم اعمال

ی) تجسم اعمال

بنا بر کلام خداوند، کارهای خوب و بد انسان در روز قیامت مجسم می شوند و انسان، پاداش و جزای اعمال خود را به چشم خواهد دید. در قرآن کریم آمده است:

یَوْمَ تَجِدُ کُلُّ نَفْسٍ ما عَمِلَتْ مِنْ خَیْرٍ مُحْضَراً وَ ما عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَو اَنَّ بَیْنَها و بَیَنَهُ اَمَداً بَعیداً. (آل عمران: ۳۰)

روزی که هر کس آنچه نیکی به جای آورده و آنچه بدی مرتکب شده حاضر می یابد و آرزو می کند کاش میان او و کار بدش، مسافتی دراز، جدایی بود.

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۰.
۲- نک: بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲؛ وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۲.
۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۳؛ نک: بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲۱.

همچنین پرداخت زکات، جزو کارهای شایسته به شمار آمده و به تجسم آن در روز قیامت تصریح شده است:

وَ أَقیمُوا الصَّلاهَ وَ آتُوا الزَّکاهَ وَ ما تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِکُمْ مِنْ خَیْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّهِ إِنَّ اللّهَ بِما تَعْمَلُونَ بَصیرٌ. (بقره: ۱۱۰)

و نماز به پا دارید و زکات بدهید، و هرگونه نیکی که برای خویش از پیش بفرستید، آن را نزد خدا باز خواهید یافت. آری، خدا به آنچه می کنید، بیناست.

بنابراین، مسلمان در روز حساب، بر عمل شایسته خود ــ پرداخت زکات ــ خواهد بالید و از ثمره شیرین آن بهره مند خواهد شد.

یا) زکات، حافظ آبروی مؤمنان

در قرآن آمده است، همان گونه که خداوند متعال و رسول گرامی اش عزیز هستند، مؤمنان نیز عزیزند: «وَ لِلّهِ الْعِزَّهُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنینَ». (منافقون: ۸)

بنابراین، مؤمن نباید برای برآورده ساختن نیازهای مادی اش، خود را خوار کند. ازاین رو، خداوند در اموال مؤمنان ثروتمند، حقی برای مؤمنان نیازمند قرار داده که برای برطرف ساختن مشکل آنان کافی است.

عبدالله بن سنان از امام صادق علیه السلام نقل می کند که حضرت فرمود:

اِنَّ اللّهَ عَزَّوَجلَّ فَرَضَ لِلْفُقَراءِ فِی اَمْوالِ الاَغْنِیاءِ مایَکْتَفُونَ بِهِ وَ لَوْ عَلِمَ أَنَّ الَّذِی فَرَضَ لَهُمْ لایَکْفِیهِمْ لَزادَهُمْ.(۱)

خداوند عزیز و بلندمرتبه در اموال ثروتمندان، حقی برای نیازمندان واجب کرد که برای آنان کافی است و اگر این مقدار برای نیازمندان کافی نبود، بر آن می افزود.

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۰.

روایت های دیگری نیز وجود دارد که همین مفهوم را می رساند.(۱) در روایات پیشوایان معصوم علیهم السلام به زکات دهندگان سفارش شده است برای حفظ عزت مؤمنان، به صورت غیرمستقیم زکات بپردازند تا نیازمندان از گرفتن زکات شرمنده نشوند و احساس ذلت نکنند.

ابوبصیر می گوید، به امام باقر علیه السلام عرض کردم: یکی از یاران ما از گرفتن زکات شرم می کند. من وقتی زکات را به او می دهم، نمی گویم زکات است. آن حضرت فرمود: «به او عطا کن و اسمی از زکات بودن آن مال مبر و مؤمن را به خاطر این کار خوار مکن».(۲)

اسحاق بن عمار می گوید: امام صادق علیه السلام از من پرسید: زکات مالت را چگونه می پردازی؟ عرض کردم: گیرندگان زکات به خانه من می آیند و من زکات مال خود را به آنها می دهم. امام فرمود:

این کار تو فقط خوار کردن مؤمن است. از این کار بپرهیز که خداوند متعال می فرماید: «هر کس دوست مرا خوار کند، به من اعلام جنگ کرده است».(۳)

۲. آثار اجتماعی

اشاره

۲. آثار اجتماعی

بی شک، پشتیبانی از قشرهای محروم جامعه، آثار مثبتی برای جامعه خواهد داشت. زکات نیز حمایت مالی مخلصانه و بی منت از نیازمندان

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۰.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۱۵.

۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۱۶.

جامعه اسلامی است که نقش آن بسیار مهم خواهد بود. در اینجا به بعضی از آثار اجتماعی زکات اشاره می کنیم.

الف) تحکیم روابط عاطفی و گسترش تعامل مثبت اجتماعی

در جامعه اسلامی پویا و سعادتمند، مردم از درد یکدیگر دردمند و از شادی های هم شاد می شوند. به قول شاعر بزرگ ایرانْ زمین، فردوسی:

بنی آدم اعضای یکدیگرند

که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی به درد آورد روزگار

دگر عضوها را نماند قرار

مصرف کنندگان زکات، کسانی هستند که سختی ها و مشکلات زندگی به آنان رو کرده است تا آنجا که گاه شرمنده خانواده خود می شوند. در این حال، دیگر اعضای جامعه اسلامی وظیفه دارند با کمک مالی، آنها را یاری کنند و چون انسان به طور فطری زیاده خواه است و ممکن است از این بذل و بخشش دریغ ورزد، قانون الهی، ثروتمندان جامعه اسلامی را مکلف و موظّف می کند بخشی از اموال خود را به عنوان زکات در اختیار نیازمندان قرار دهند و این حمایت مالی را وظیفه خود بدانند. همچنین باید با حفظ احترام و کرامت انسانی نیازمندان، زکات را به دست آنان برسانند و در این امر، رضای پروردگار را در نظر گیرند.

اجرای این قانون، بر روابط اجتماعی این دو قشر تأثیر خواهد گذاشت. به این صورت که سبب می گردد ارتباط عاطفی دوسویه میان فقیر و غنی برقرار شود و از یک طرف، مسلمان توانگر با دست پرمهر و سخاوت خود، به زندگی برادر دینی نیازمندش شادابی می بخشد و تداوم این عمل، روح

ایثار و گذشت را در او تقویت می کند. در مقابل، احساس کینه و بغض نیازمندان از اختلاف سطح زندگی شان با ثروتمندان، جای خود را به احساس خشنودی از آنان می دهد و این امر سبب گسترش و تحکیم روابط مهرآمیز و برادرانه در جامعه اسلامی می شود. پیدایش روح اخوّت و برادری میان اعضای جامعه، وحدت و یک پارچگی جامعه را در پی دارد.

ب) پیدایش روحیه همکاری و مشارکت در جامعه

جامعه ای پیشرفت می کند و پویاست که افراد آن، روحیه همکاری و مشارکت داشته باشند. در ایجاد این هم گرایی ها و تقویت مشارکت های عمومی، عوامل زیادی نقش دارند، از جمله این عوامل، پرداخت زکات است. روشن است وقتی توانگران جامعه اسلامی، برآوردن نیاز مالی نیازمندان جامعه را وظیفه خود و عبادتی بدانند که آنها را به خدا نزدیک می کند،(۱) این حس مسئولیت پذیری با نیت نزدیکی به خداوند، بر همکاری و مشارکت آنان در رفع نیازمندی های جامعه اسلامی می افزاید.

ج) فقرزدایی

یکی از آسیب های جدی و خطرناک اجتماعی که عامل بسیاری از ناهنجاری های اجتماعی به شمار می آید، فقر است. از آن جا که برخی مفاسد مانند سرقت، خیانت و... در فقر ریشه دارند، با فقرزدایی می توان از بخش گسترده ای از این مفاسد اجتماعی کاست. زکات که سهم فراوانی از درآمد مردم را دربرمی گیرد، در جهت رفع فقر می تواند اثر شگرف داشته باشد و

۱- نک: سید هدایت الله طالقانی، زکات، سرمایه فقرزدایی، تهران، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی، ۱۳۷۹، ص ۱۴.

در اصل، یکی از حکمت های تشریع حکم وجوب زکات، همین مسئله بوده است.

۳. آثار اقتصادی

الف) رونق اقتصاد در جامعه

یکی از مهم ترین آثـار اقتصـادی زکـات، به گردش درآمـدن چرخه اقتصـادی جامعه، تبادل دارایی ها و در نتیجه، رونق یافتن زندگی مردم است. از شـرایط تعلق زکات بر اموال، (در پنج مورد از موارد زکات) رکود و بی استفاده ماندن آن مال به مدت یك سال بود که فلسفه این شرط، مبارزه با رکود پول و اموال و به گردش درآوردن آن در جامعه است.

بنابراین، به دلیل این شـرط، به طلا و نقره سـکه دار و درحقیقت به نقدینگی راکد، زکات تعلق می گیرد، نه طلا و نقره ای که زنان به عنوان زیور و زینت استفاده می کنند.

همچنین اگر حیوان (شـتر، گـاو و گوسـفند) در طبیعت چریـده و رایگـان از علوفه آن خورده و کـاری هم نکرده باشـد، راکد مانده است و زکات به آن تعلق می گیرد. بدین ترتیب، زکات سبب گردش نقدینگی و رشد اقتصادی جامعه می شود.

وقتی ثروتمنـدان در هر شـرایطی، هر ساله بخشـی از دارایی خود را به عنوان زکات در اختیار نیازمنـدان قرار دهنـد، به تدریج، مشـکل معیشـت افراد محروم جـامعه برطرف و فاصـله میـان فقیر و غنی کـم می شـود. بـدین ترتیـب، برقراری تـوازن و تعـادل اقتصادی، شکوفایی و رشد و گسترش اقتصاد جامعه را در پی خواهد داشت.

ب) آبادی سرزمین های اسلامی

یکی از موارد مصرف زکات، فی سبیل اللّه است؛ یعنی هر کاری که سبب خشنودی خداوند شود، مانند ساخت مسجد، مدارس علوم دینی، «پل ها، راه ها»(۱) و... .

مصرف زکات در این موارد، به آبادانی مناطق مختلف کمک چشم گیری می کند، افزون بر اینکه ساخت و اجرای این طرح های عام المنفعه، با کارآفرینی برای جویندگان کار، در زندگی اقتصادی مردم رونق ایجاد خواهد کرد.

۴. آثار سیاسی

اشاره

۴. آثار سیاسی

به طور کلی، پرداخت زکات را در سه دوره تاریخی می توان بررسی کرد. در صدر اسلام، رسول خدا صلی الله علیه و آله دستور جمع آوری زکات را صادر و به صلاح دید خود، زکات بادیه نشینان را میان خود آنان و زکات شهرنشینان را میان شهرنشینان تقسیم می فرمود.(۲)

در زمان حکومت امیرمؤمنان، علی علیه السلام، کارگزاران ایشان به دستور حضرت، زکات را دریافت و زیر نظر امام یا والیانش، آن را میان مستحقان تقسیم می کردند.

در نامه بیست وپنجم آن حضرت در نهج البلاغه، آداب دریافت زکات و چگونگی مصرف آن بیان شده است.

در دوره های بعد، پیشوایان معصوم علیهم السلام نیز بر اصل پرداخت زکات

۱- ترجمه تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۵۴.
۲- مجله فقه، سال اول، ش ۳، ص ۹.

به عنوان فریضه ای الهی تأکید می کردند و به کسانی که زکات نمی دادند، هشدار می دادند. با این حال، به شیعیان و پیروان خود سفارش می کردند زکات مال خود را به حکومت های ستم پیشه اموی و عباسی نپردازند. از آن جا که گردآمدن زکات نزد امام معصوم علیه السلام نیز خلاف تقیه بود، به شیعیان توصیه می کردند زکات خود را به دیگر شیعیان نیازمند بپردازند.(۱)

شیخ مفید(۲) از پیشینیان و حضرت امام خمینی رحمه الله از معاصران، عقیده داشتند که زکات در درجه اول به فقیه جامع الشرایط پرداخت شود؛ زیرا وی به موارد پرداخت زکات آشناتر است. فقهای مشهور نیز پرداخت کننده زکات را مسئول هزینه آن می دانند.(۳)

بنابر نظریه ولایت فقیه، فقیه جامع الشرایط، تمامی اختیارات پیامبر گرامی اسلام و علی علیهماالسلام را در جمع آوری و مصرف زکات دارد.(۴)

حضرت امام خمینی رحمه الله پس از معرفی عاملان و کارگزاران زکات می فرماید:

قوی ترین نظر این است که این گروه (کارگزاران) در زمان غیبت ساقط نیستند، درصورتی که حاکم شرع، اگرچه در بعضی مناطق، مبسوط الید باشد.(۵)

۱- مجله فقه، سال اول، ش ۳، صص ۹ و ۱۰.

۲- مجله فقه، سال اول، ش ۳، ص ۱۳.

۳- تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۶۴.

۴- مجله فقه، ص ۱۳.

۵- تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۵۰.

یعنی فقیه جامع الشرایط هر اندازه که در جمع آوری و مصرف زکات دستش باز است و برای اجرای این حکم الهی نفوذ دارد، باید عمل کند.

بنابراین، حاکم اسلامی (رسول خدا صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام و امامان معصوم علیهم السلام و حاکم شرع در زمان غیبت) حق جمع آوری زکات، حساب رسی آن و نظارت بر مصرف زکات را دارند. وقتی پرداخت زکات نهادینه شد و برای مسلمانان به صورت فرهنگ درآمد، آثار سیاسی مثبتی دارد که به بعضی از آنها اشاره می شود.

الف) تقویت مشارکت دوستانه دولت و مردم

حکومت هایی پایدار و موفق هستند که از مشارکت مردمی در امور اقتصادی و همکاری نزدیک و درک متقابل با ملت خود بهره مند باشند. در این صورت، هم گرایی لازم میان دولت و ملت پدید می آید. یکی از راه های مشارکت دولت اسلامی و مردم، پرداخت زکات است.

مردم با نیتی خالص، بخشی از اموال خود را به عنوان زکات جدا می کنند و در اختیار حکومت اسلامی و کارگزاران زکات قرار می دهند. حاکم اسلامی یا نماینده اش هم با بررسی دقیق، این اموال را برای حل مشکل معیشتی قشرهای محروم جامعه یا آبادانی کشور به کار می گیرند. این ارتباط، سه پی آمد مهم سیاسی دارد: اعتماد مردم به حاکم اسلامی؛ ایجاد زمینه رضایت مندی تعداد زیادی از محرومان از حکومت اسلامی. سرانجام انسجام و وحدت میان مردم و دولت اسلامی.

ب) اقتدار دولت اسلامی

وقتی دولت اسلامی و مردم به وحدت و یگانگی برسند، دولت با اقتدار کامل، آرمان های مادی و معنوی اسلام و ملتش را در عرصه جهانی پیش می برد.

ج) توان مندی دولت در ریشه کن ساختن فسادهای اجتماعی

دولت اسـلامی با دریافت زکات، این امکان را می یابد که زمینه های فساد اجتماعی، از جمله فقر را اصـلاح کند و برنامه های خود را برای نـابودی عوامـل فسـاد اجتمـاعی عملی سازد. با اجرای این برنامه ها، قوی ترین عامل فساد، یعنی فقر نیز از بین می رود.

د) جذب ملت های دیگر به جامعه اسلامی

یکی از موارد مصرف زکات، «مؤلفه قلوبهم» بود. حضرت امام خمینی رحمه الله در این باره می فرماید:

«مؤلفه قلوبهم» کافرانی هسـتند (که مصـرف زکات و دادن زکات به آنها) با هدف شـرکت آنها در جهاد به نفع اسلام و علاقه منـدسازی آنـان به دین مبین اسـلام صورت می گیرد و یا «مؤلفه قلوبهم» مسـلمانانی هسـتند که عقایـدشان ضـعیف است. پس برای جذب آنان و تألیف قلوبشان، به آنان زکات پرداخت می شود و ظاهرا این گروه نیز در این زمان ساقط نیستند.(۱)

دولت اسـلامی می توانـد از محل زکات، به دیگر ملت های جهان و به مسـلمانان سـست ایمان نیازمنـد، کمک مالی برساند و زمینه جذب و همراهی آنان به منظور رسیدن به هدف های والای الهی را فراهم سازد. با این اقدام،

۱- تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۵۲.

در زمینه سیاست خارجی، کارآمد خواهد بود و به اقتدار جهانی دست می یابد.

۵. آثار فرهنگی

۵. آثار فرهنگی

رشد و تعالی یافتن فرهنگ اسلامی، از پی آمدهای مصرف زکات در راه های سفارش شده در احکام الهی است. امام خمینی رحمه الله در توضیح واژه «سبیل الله» که یکی از موارد هشت گانه زکات است، می فرماید:

...هر کاری که شعائر الهی با آن تنظیم گردد و برتری کلمه (نام) اسلام را به همراه داشته باشد و فساد و فتنه ها را از حوزه دین اسلام و از میان گروه های مسلمان دفع کند.(۱)

از این سخن درمی یابیم:

۱. شعائر به همه برنامه های الهی گفته می شود که در قالب احکام شرعی، ارزش های اخلاقی و اسلامی و فضیلت ها و کرامت های انسانی بیان و عرضه می شوند و مجموعه آنها، فرهنگ اسلامی را به وجود می آورد.

۲. سفارش اسلام است که زکات در راه دفع فساد و هجوم های فرهنگی مصرف شود.

۳. از زکات می توان برای از بین بردن آشوب ها و فتنه ها و برقراری صلح و آرامش میان گروه های مختلف مسلمان استفاده کرد.

این موارد از کارکردهای مستقیم فرهنگی زکات به شمار می آیند. افزون بر آن، ساخت مدارس و مساجد و دیگر مراکز فرهنگی و آموزشی،

۱- تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۵۴.

گسترش فضاهای فرهنگ اسلامی، برگزاری برنامه های جمعی اسلامی مانند حج و نمازهای جماعت، از مصداق های تعظیم شعائر هستند که برای انجام هر یک از این امور، می توان از زکات هزینه کرد.

۶. پی آمدهای نپرداختن زکات

۶. پی آمدهای نپرداختن زکات

از دیدگاه قرآن کریم، ایمان به خدا، پیروی از دستورهای او و رعایت تقوای الهی، سبب افزایش برکت می شود:

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُری آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنا عَلَيْهِمْ بَرَكاتٍ مِنَ السَّماءِ وَ الْأَرْضِ. (اعراف: ۹۶)

و اگر اهل شهر و آبادی ها ایمان می آوردند و تقوا پیشه می کردند، برکت های آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم.

در مقابل، آنان که از یاد خداوند غافلند و از دستورهای او سر می پیچند، خشم الهی گرفتارشان می سازد و زندگی دشواری خواهند داشت:

وَ مَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْری فَإِنَّ لَهُ مَعيشَةً ضَنْكًا وَ نَحشُرُهُ يَومَ القيامَةِ اَعمَی. (طه: ۱۲۴)

هر کس از یاد من روی گردان شود، زندگی (سخت و) تنگی خواهد داشت و در روز قیامت او را نابینا محشور می کنیم.

نپرداختن زکات نیز نوعی سرپیچی از دستور الهی است که آثار ذاتی زیان باری در زندگی دارد.

براساس روایات معصومان علیهم السلام نیز، یکی از عوامل پیدایش قحطی در جوامع مسلمانان، به جا نیاوردن فریضه الهی زکات است. سکونی نقل کرده است که امام صادق علیه السلام از قول پدران گرامی اش به نقل از پیامبر اکرم

صلی الله علیه و آله فرموده است:

لا تَزالُ اُمَّتی بِخَیْرٍ ما لَمْ یَتخاوَنُوا وَ ادُّوا الَامانَهَ و آتُوا الزَّکاه، وَ اِذا لَمْ یَفْعَلُوا ذلِکَ ابْتُلُوا بِالقَحْطِ و السِنین.(۱)

امت من همیشه به خیر و سلامتند، تا زمانی که به همدیگر نیرنگ نزنند و خیانت نکنند و ادای امانت کنند و زکات مال را بدهند و هرگاه چنین نکردند، به قحطی و گرسنگی دچار می شوند.

بدین ترتیب، یکی از دلایل فقر و ناداری و قحطی و گرسنگی در سرزمین های اسلامی، زیر پا گذاشتن احکام الهی و نپرداختن زکات است و کسانی که زکات نمی دهند، در پیدایش و گسترش فقر، گرسنگی و مرگ ومیر مسلمانان جهان نقش اساسی دارند.

از امام صادق علیه السلام روایت شده است:

مَنْ مَنعَ قیراطاً مِن الزّکاه فلیسَ بمؤمنٍ ولا مُسلمٍ.(۲)

اگر کسی یک قیراط _ مقدار کم _ از زکاتش را نپردازد، مؤمن و مسلمان نیست.

و نیز می فرماید:

مَنْ مَنَعَ قیراطاً مِنْ الزّکاهِ فَلیمُت اِنْ شاء یَهودیاً او نصرانیاً.(۳)

اگر کسی یک قیراط از زکاتش را نپردازد، یا یهوی خواهد مرد یا نصرانی (یعنی مسلمان نخواهد مرد).

همچنین در تفسیر آیه «سَیُطَوَّقُونَ ما بَخِلُوا بِهِ یَوْمَ الْقِیامَهِ؛ به زودی آنچه به آن بخل

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۵.

۲- محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، تهران دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۳، ص ۵۰۳.

۳- محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، تهران دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۳، ص ۵۰۵.

ورزیده اند، روز قیامت طوق گردنشان می شود». (آل عمران: ۱۸۰) امام صادق علیه السلام فرموده است:

هیچ بنده ای چیزی از زکات اموالش را منع نمی کند، مگر اینکه خداوند در روز قیامت اژدهایی از آتش بر او مسلط می سازد که بر گردن او حلقه می زند و بدنش را می گزد تا اینکه حسابش به پایان برسد.(۱)

باز از ایشان نقل شده است: «کسی که زکات اموالش را نپردازد، هنگام مرگ درخواست می کند که به دنیا برگردد».(۲)

خداوند نیز در قرآن آورده است:

رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلّی أَعْمَلُ صالِحًا فیما تَرَکْتُ. (مؤمنون: ۹۹ و ۱۰۰)

(زمان مرگ می گوید): پروردگارا مرا برگردانید، شاید در آنچه باقی گذاشته ام، کار شایسته ای انجام دهم.

۱- محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، تهران دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۳، ص ۵۰۴.

۲- محمدبن یعقوب کلینی، اصول کافی، تهران دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵، ج ۳، ص ۵۰۴.

فصل چهارم: موانع و راه های ترویج زکات

اشاره

فصل چهارم: موانع و راه های ترویج زکات

زیر فصل ها

۱. موانع ترویج زکات

۲. راه های ترویج زکات

۱. موانع ترویج زکات

اشاره

۱. موانع ترویج زکات

زیر فصل ها

الف) بخل

ب) ناآگاهی افراد درباره زکات

ج) رواج نداشتن فرهنگ زکات در جامعه

د) نداشتن سرپرست فعال

الف) بخل

الف) بخل

وجود بخل در آدمی، وی را از پرداخت زکـات بـاز می دارد. در آیه ای از قرآن کریم می خوانیم: «أُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ؛ نفوس را بخل و حرص فراگرفته است». (نساء: ۱۲۸)

در آیه ای دیگر درباره نقش بخل در نپرداختن زکات چنین آمده است:

وَ مِنْهُمْ مَنْ عاهَدَ اللّهَ لَئِنْ آتانا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَ لَنَكُونَنَّ مِنَ الصّالِحينَ فَلَمّاءَ اتهُم مِن فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ و تَوَلَّوا وَهُم مُعرِضونَ.

(توبه: ۷۵ و ۷۶)

برخی از آنان با خدا پیمان بسته بودند که اگر خداوند از فضل خویش به ما عطا کند، حتماً صدقه (زکات) خواهیم داد و از نیکوکاران خواهیم بود. پس چون خداوند از فضل خویش به آنان بخشید، بدان بخل ورزیدند و (به پیمان خویش) پشت کردند و از آن روی گردان شدند.

نکته مهم اینکه، بخل مانند دیگر ویژگی های منفی که قرآن کریم به انسان نسبت داده است، به طبیعت وی بستگی دارد، همان گونه که ویژگی های مثبت مثل سخاوت، صداقت و گرایش به معنویت، به فطرت درونی انسان برمی گردد.

کسی که در برابر بخل درونی خود بایستد و با پرداخت زکات و انفاق

در راه خـدا، به تکلیف الهی اش عمـل کنـد، رسـتگار خواهـد شـد: «وَ مَنْ یُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ». (حشـر: ۹ و تغابن: ۱۶)

مؤمن باید توجه داشـته باشد که آنچه در اختیار دارد، از فضل خداوند بخشنده است. بنابراین، وقتی خداوند بر او واجب کرده که بخشی از آنها را به عنوان زکات بپردازد، شایسته نیست در برابر او نافرمانی کند. افزون بر این، هر برکت و نعمتی در اختیار خداوند است و با عمل به تکالیف الهی، اموال دوچندان خواهد شد و در برابر نابودی و زیان نیز بیمه می شود.

همچنین، نبایـد فراموش کنـد که پرداخت زکـات، امتحـانی الهی است و افزون بر پـاداش معنوی، در رفع فقر و گرفتـاری های جامعه نیز بسیار اثرگذار است. امام صادق علیه السلام در حدیثی می فرماید:

به درستی که زکات برای امتحان کردن ثروتمنـدان و برای کمک به نیازمنـدان واجب شده است. اگر مردم زکات اموالشان را بپردازند، هیچ مسلمان نیازمندی باقی نخواهد ماند و همه با این تدبیر بی نیاز می شوند.(۱)

ب) ناآگاهی افراد درباره زکات

ب) ناآگاهی افراد درباره زکات

گـاه اهمیت و جایگـاه زکـات در شـرع مقـدس اسـلام، برای فرد ناشـناخته است؛ یعنی نمی دانـد زکـات هم ردیـف نمـاز و از واجبـات است که بر آن بسیار تأکیـد شـده است. گاه نیز مصارف زکات را نمی دانـد. بعضـی گمان می کننـد زکاتی که می پردازند، به دست نیازمند واقعی نمی رسد یا برای کارهای غیرضروری خرج می شود، درحالی که اگر بدانند خودشان هم می توانند آن را به مستحق برسانند یا در کارهای سودمندی چون ساخت

۱- شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ج ۲، ص ۷؛ نک: الکافی، ج ۳، ص ۴۹۶.

پل، مسجد و بیمارستان خرج کنند، رغبتشان به پرداخت زکات بیشتر خواهدشد.

ج) رواج نداشتن فرهنگ زکات در جامعه

ج) رواج نداشتن فرهنگ زکات در جامعه

وقتی در جامعه اسلامی، به یکی از واجبات یا ارزش های الهی عمل نشود یا تعداد کمی بدان عمل کنند، کم کم آن امر واجب یا ارزش موردنظر، فراموش می شود و مردم از آن غافل می شوند. به نظر می رسد یکی از دلایل کوتاهی در پرداخت زکات، رایج نبودن فرهنگ پرداخت زکات است. بی شک کوتاهی نهادهای فرهنگی در تبلیغ این فرهنگ، نقش مهمی در کم رنگ شدن آن در جامعه دارد.

د) نداشتن سرپرست فعال

د) نداشتن سرپرست فعال

برای امر نماز مسئولانی هستند باعنوان «ستاد اقامه نماز» که مسائل مربوط به نماز را پی گیری می کنند و در این زمینه پیشرفت های خوبی هم شده است. برای رسیدگی به امور زکات نیز چنین ستادی وجود دارد. مسئولان این ستاد موظفند طرح های پیشنهادی و راهبردی در زمینه نهادینه سازی و ترویج زکات را بررسی و با همکاری دیگر نهادهای مسئول، آنها را اجرا کنند و هر ساله نیز گزارش عملکرد خود را در اختیار مردم و دولت قرار دهند.

۲. راه های ترویج زکات

اشاره

۲. راه های ترویج زکات

زیر فصل ها

الف) تقویت انگیزه های معرفتی و اعتقادی

ب) نقش دولت اسلامی در ترویج فرهنگ زکات

ج) نقش حوزه های علمیه و روحانیان

د) نقش آموزش و پرورش در ترویج فرهنگ زکات

الف) تقویت انگیزه های معرفتی و اعتقادی

الف) تقویت انگیزه های معرفتی و اعتقادی

مسلمان باید زکات و دیگر انفاق های مالی را، مانند نماز و روزه، تکلیفی الهی بداند که انجام دادن آن واجب است و همان گونه که به دیگر واجبات

دین عمل می کند، در عمل به تکالیف مالی نیز کوتاهی نکند و آن را وظیفه شرعی خود بداند.

این دستور الهی، امتحانی بزرگ است؛ زیرا افراد به اموال خود بسیار علاقه دارند و کمتر حاضر می شوند از آن بگذرند، درحالی که ایمان واقعی زمانی تحقق می یابد که شخص در راه خدا از بهترین های خود بگذرد و همه را در راه معبود فدا سازد و به این کار افتخار کند؛ همچنان که امام رضا علیه السلام در پرداخت تکلیف مالی خویش، خدا را شاکر بود.

روایت شده است که آن حضرت فرمود:

وَ اللهِ اِنَّهُ عَلَیَّ النِّعَمَ مِنَ اللهِ عَزَّوَجَلَّ فَما أَزالَ مِنها عَلی وَجَلٍ (وَ حَرَّکَ یَدَهُ) حتّی خَرَجَ مِنَ الحُقوقِ الَّتی تَجِبُ لِلّهِ عَلَیَّ فیها.

سوگند به خدا به راستی برای من از جانب خداوند عزوجل ثروتی و نعمتی بود، پس من علی الدّوام از آن ثروت در بیم و هراس بودم تا آنکه حقوق الهی را که بر آن مال تعلق گرفته بود، از آن خارج کردم.

راوی می گوید: حضرت رضا علیه السلام در حالی این سخنان را به زبان آورد که دست مبارکش را به نشانه وحشت و ترس حرکت می داد. پس من به ایشان گفتم: فدایت شوم. شما با این همه قدر و منزلت، از نعمتی که خداوند به شما عطا فرموده، این چنین در خوف و اضطراب هستید؟!

حضرت پاسخ داد: «بلی، از پروردگار بزرگ خویش که بر من منت نهاد و مرا به پرداخت حقوق الهی موفق کرد و مالم را پاک ساخت و از زیر بار دِینم رهایی بخشید، سپاس گزارم».(۱)

۱- فروع کافی، ج ۴، ص ۵۰۲.

شکرگزاری امام رضا علیه السلام در پرداخت حقوق الهی، نشان دهنده اهمیت فراوان حقّ الله و حق الناس است. با وجود این، برخی افراد در پرداخت این حقوق و تزکیه اموال خویش، سستی می کنند و بسیاری از مسلمانان با کوتاهی در اجرای این امر، به هلاکت می رسند.

ب) نقش دولت اسلامی در ترویج فرهنگ زکات

ب) نقش دولت اسلامی در ترویج فرهنگ زکات

دولت اسلامی در اجرای احکام نورانی اسلام، نقش مهمی دارد و می تواند با اقدام هایی حمایت گرانه، به ترویج فرهنگ زکات در جامعه یاری رساند. برای مثال، با همکاری نهادهای فرهنگی چون وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تبلیغات اسلامی، می تواند در این زمینه فرهنگ سازی کند. حتی از نهادهای فرهنگی غیر دولتی، همچون حوزه های علمیه و روحانیان نیز می تواند بهره گیرد. بهترین زمان برای تبلیغات، فصل برداشت محصول است.

ج) نقش حوزه های علمیه و روحانیان

ج) نقش حوزه های علمیه و روحانیان

حوزه های علمیه و روحانیان باید توجه داشته باشند همان گونه که به بیان مسائل نماز و روزه می پردازند، در مورد مسائل زکات نیز به مردم آگاهی دهند تا این تکلیف شرعی هم در جامعه رواج یابد.

د) نقش آموزش و پرورش در ترویج فرهنگ زکات

د) نقش آموزش و پرورش در ترویج فرهنگ زکات

آموزش و پرورش می تواند با عضویت در ستاد جمع آوری زکات، گنجاندن موضوع زکات در کتاب های دینی، استفاده از زکات برای اداره دانش آموزان نیازمند یا مصرف آن در ساخت وساز مدارس و نمازخانه ها و... به ترویج این فرهنگ کمک کند.

فصل پنجم: با برنامه سازان

اشاره

فصل پنجم: با برنامه سازان

برای فرهنگ سازی در زمینه زکات، لازم است این مسئله به صورت پیام های مستقیم و غیرمستقیم در رسانه مطرح شود که انجام این مهم، به همت هنرمندان رسانه ملی امکان پذیر است. در این باره، برنامه سازان محترم می توانند از پیشنهادهای مطرح شده در این پژوهش بهره گیرند.

۱. پیشنهادهای برنامه ای

۱. پیشنهادهای برنامه ای

الف) گره افکنی و مشکل سازی در زندگی شخصیت های ماجرا بر اثر سبک شمردن حکم الهی زکات و نپرداختن آن.

ب) به تصویر کشیدن آثار عمل به فریضه خمس و زکات در رفع فقر و حل مشکلات مردم و گسترش دانش و... .

ج) ایجاد ارتباط معنوی میان زندگی و عمر بابرکت و امنیت و آسایش و آرامش، با پرداخت زکات.

د) به تصویر کشیدن ارتباط میان خشک سالی و بلایای طبیعی با نپرداختن زکات.

هـ) ترسیم آثار پرداخت زکات در تعالی مقام دنیایی و معنوی زکات دهنده و شادابی و رضایت مندی وی از کام یابی اش در این آزمون مالی و نیز نمایش دادن حسرت و افسوس آنان که زکات نپرداخته اند.

و) مطرح کردن زکات در فضای خانواده. برای مثال، نمایش خانواده ای مسلمان که پیش از پرداخت زکات، از اموالی که زکات به آنها تعلق گرفته است، استفاده نمی کنند و تصرف در چنین اموالی را سبب بی برکتی و بدبختی در دنیا و آخرت می دانند. همچنین، نشان دادن شکرگزاری شان پس از پرداخت زکات برای ادای تکلیف و خوشحالی به دلیل استفاده از روزی حلال. می توان این مراسم شکرگزاری را در قالب جشنی با حضور اعضای خانواده، جلوه بیشتری بخشید.

ز) نمایش دیگر، مقایسه دو خانواده است که یکی اهل زکات است و دیگری، زکات نمی پردازد. در این نمایش می توان نشان داد که پرداخت زکات نه تنها سبب فقر مالی نمی شود، بلکه به مال برکت می بخشد. در مقابل، نپرداختن زکات سبب نکبت و کاستی در زندگی و بدبختی در دنیا و آخرت می شود.

ح) داستان دیگر را می توان با موضوع آموزش حکم زکات در خانه، طراحی کرد. برای مثال، پسر بزرگ خانواده، حکم زکات اموال را از پدر که اهل زکات است می پرسد و پدر با خوش رویی احکام زکات را آموزش می دهد.

ط) نمایش دادن تأثیر پرداخت زکات و اطاعت از فرمان الهی در لحظات آخر زندگی به صورت رضایت مندی و آرامش خاطر و نیز نشان دادن آثار منفی نپرداختن زکات، به صورت پشیمانی به دلیل از دست دادن فرصت.

ی) استفاده از مال زکات داده شده در خرید ازدواج، ولیمه عروسی یا تولد فرزندان.

یا) اظهار ناراحتی از تأخیر در پرداخت زکات.

یب) توجه به تأثیر پرداخت زکات در برآورده شدن دعا و حل مشکلات با شعار «اِرْحَمْ تُرْحَمْ».

یج) دفع خطر و جلب منفعت با پرداخت زکات، مثلاً شخص زکات دهنده یا حیواناتش از گزند مار نجات یافته اند.

ید) برگزیدن دوست یا هم نشین یا همسر و شریکی که اهل زکات باشد.

۲. طرح داستان های قرآنی

۲. طرح داستان های قرآنی

_ داستان ثعلبه و نپرداختن زکات.(۱)

_ داستان قارون و آزمون الهی.(۲)

_ داستان کیفر صاحبان باغ که به خاطر ندادن حق فقیران، باغشان سوخت.(۳)

_ داستان بخشش امام علی علیه السلام در حال نماز (بخشیدن انگشتر).(۴)

_ داستان گردن بند بابرکت حضرت فاطمه علیهاالسلام .(۵)

_ داستان اصحاب ردّه (مانعین زکات).(۶)

_ آیات وجوب زکات، آیه ۱۰۴ سوره توبه.

۱- نک: توبه: ۷۵ و ۷۶؛ مجمع البیان، ج ۳، ص ۵۳؛ محجه البیضاء، ج ۶، ص ۱۰۲.
۲- نک: قصص: ۷۷ و ۸۱.
۳- نک: قلم: ۱۷ _ ۱۹؛ تفسیرالمیزان، ج ۲، ص ۳۷.
۴- نک: مجمع البیان، تفسیر آیه ۵۵ سوره کهف.
۵- نک: جعفر شیخ الاسلامی، زکات، تهران، اسلامی، ۱۳۷۵.
۶- جعفر شیخ الاسلامی، زکات، تهران، اسلامی، ۱۳۷۵.

۳. نمایش های کوتاه

۳. نمایش های کوتاه

الف) در خانواده ای بی سرپرست، بچه ها از سرما می لرزند و قطره های باران از سقف بر سر آنها می ریزد. امدادرسان از راه می رسد و از درآمد زکات های جمع آوری شده، اوضاع نابسامان آنان را سامان می بخشد و وسایل آسایش آنها را فراهم می سازد.

ب) دانش آموزان برای رسیدن به مدرسه، مجبورند از داخل آب رودخانه عبور کنند؛ زیرا پل شکسته است. ازاین رو، بعضی از آنها بیمار می شوند، ولی هزینه درمان هم ندارند. با پول زکات، پل بازسازی و مدرسه تعمیر می شود و بیماران درمان می شوند. زیباترین صحنه، حضور دانش آموزان در کلاس گرم و گوش سپردن به درس معلم است و صحنه پایانی، شرکت همه آنها در نماز جماعت و سجده شکر... که همه اینها با درآمد زکات به دست می آید.

ج) ماجرای فرد ثروتمندی که غرق در نعمت است، ولی فریفته ثروت می شود و زکات آن را نمی پردازد. وی در گردش روزگار، ورشکست می شود و گرفتاری از هر سو به او روی می آورد: خود، روانه زندان می شود؛ خانه و مغازه اش به تصرف طلب کاران درمی آید؛ فرزندانش گرفتار فقر و نداری می شوند؛ همسرش درخواست جدایی می دهد؛ از فشار طلب کارها در امان نیست و... .

در گیرودار مشکلات، مؤمنی متعهد، زکات اموال خود را برای حل مشکلات این خانواده به آنها می بخشد. با این کار، آرامش و آسایش به این

خانواده بازمی گردد. این بار مرد در کسب وکار خود پس از هر سودی که می برد، مقداری را انفاق می کند و زکات اموالش را هم می پردازد.

د) داستان ازدواج و تهیه جهیزیه و حل مشکلات به وسیله زکات.

ه_) ساختن کتاب خانه ای برای محله ای محروم، از راه درآمد زکات.

۴. زیرنویس

۴. زیرنویس

خداوند رحمان فرموده است: «اگر نماز اقامه کنید و زکات بدهید، بدی های شما را می پوشانم و شما را در بهشت هایی که زیر درختانش نهرها جاری است، وارد می کنم». (مائده: ۱۲)

رسول خدا صلی الله علیه و آله:

سخاوتمندترین مردم، کسی است که زکات مال خود را بپردازد و بخیل ترین مردم، کسانی هستند که در پرداخت واجبات مالی بخل می ورزند و آن را نمی پردازند.(۱)

کسی که زکات مال خود را بپردازد، در آسمان دنیا «سخی»، در آسمان دوم «جواد»، در آسمان سوم «معطی»، در آسمان های بعدی «مبارک»، «محفوظ»، «منصور» و در آسمان هفتم «مغفور» نامیده می شود.(۲)

رسول خدا صلی الله علیه و آله: «به یقین، هر کسی مشتاقانه زکات مال خود را بدهد، خداوند در برابر هردانه، قصری در بهشت به او می بخشد».(۳)

رسول خدا صلی الله علیه و آله: «خداوند همانند نماز، زکات را بر شما واجب کرده است.

۱- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۱۱.
۲- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۷.
۳- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۰.

زکات اموال خود را بدهید تا نماز شما پذیرفته شود».(۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله: «وقتی زکات منع شود ــ پرداخت نشود ــ زمین نیز برکات خود را منع می کند».(۲)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در آخرین خطبه خود فرمود: «ای مردم! زکات اموال خود را بپردازید. هر کسی چنین نکند، برای او نه نمازی است، نه حجّی و نه جهادی».(۳)

رسول خدا صلی الله علیه و آله در وصیتش به علی علیه السلام می فرماید: «کسی که قیراطی (اندازه کم) زکات مال خود را نپردازد، مؤمن و مسلمان نیست».(۴)

امیرمؤمنان، علی علیه السلام می فرماید:

خداوند رزق و روزی فقیران را از اموال ثروتمندان واجب ساخته است. فقیر گرسنه نمی ماند، مگر اینکه ثروتمند حق او را ندهد و خداوند از ثروتمندان، در آن باره خواهد پرسید.(۵)

امام علی علیه السلام: «قطعاً پرداخت زکات، غضب پروردگارتان را خاموش می کند».(۶)

امام علی علیه السلام: «زکات، به همراه نماز، وسیله تقرب مسلمانان به خداوند قرار داده شده است».(۷)

۱- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۲.
۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۶.
۳- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۱۱.
۴- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۴.
۵- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲۲؛ نک: وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۹.
۶- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۰.
۷- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۵.

امام علی علیه السلام:«خداوند متعال، نماز کسی را که زکات پرداخت نکند، نمی پذیرد».(۱)

امام علی علیه السلام: «عابد سه نشانه دارد: نماز، روزه و زکات».(۲)

امام علی علیه السلام: «هرکس زکات را با میل و رغبت ببخشد، کفاره گناهانش می شود و او را از آتش ــ دوزخ ــ حفظ می کند».(۳)

امیرمؤمنان، علی علیه السلام می فرماید: «مانع زکات، مانند رباخوار است».(۴) رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز مانع زکات و رباخوار را لعن کرده است.(۵)

امام باقر در وصیتش به جابر جعفی می فرماید: «پرداخت زکات، رزق و روزی را زیاد می کند».(۶)

امام باقر و امام صادق علیهماالسلام می فرمایند: «خداوند زکات را همراه نماز واجب ساخته است».(۷)

امام باقر علیه السلام می فرماید: «رسول خدا صلی الله علیه و آله پنج نفر را به اسم صدا زد و فرمود: شما که زکات نمی دهید، از مسجد ما خارج شوید و در آن نماز نخوانید».(۸)

از امام صادق علیه السلام نقل است:

همانا زکات وضع شد تا آزمایشی برای ثروتمندان و کمکی برای فقیران باشد. اگر مردم زکات اموال خود را پرداخت می کردند، بدون شک، هیچ

۱- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۸.

۲- مستدرک الوسائل، ج ۷، ص ۸.

۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۵.

۴- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲۹.

۵- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۲۹.

۶- بحارالانوار، ج ۹۳، ص ۱۴.

۷- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۳.

۸- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۴؛ نک: اصول کافی، ج ۳، ص ۵۰۳.

مسلمانی محتاج و فقیر باقی نمی ماند.(۱)

امام صادق علیه السلام: «با پرداخت زکات، اموال کسی کم نمی شود و با نپرداختن آن، اموالش زیاد نمی شود».(۲)

امام صادق علیه السلام: «کسی که زکات نپردازد، هنگام مرگ، از خداوند می خواهد تا او را ــ برای جبران اعمال صالح ــ به دنیا برگرداند».(۳)

امام صادق علیه السلام: «هیچ مالی در خشکی و دریا از بین نمی رود، مگر به خاطر نپرداختن زکات».(۴)

امام صادق علیه السلام به نقل از رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: «مالی که زکات آن پرداخت نشده، ملعون است، ملعون».(۵)

امام موسی کاظم علیه السلام فرمود: «همانا زکات، وضع شده تا رزق و روزی فقیران باشد».(۶)

امام کاظم علیه السلام: «اموال خود را با پرداخت زکات حفظ کنید».(۷)

از امام رضا علیه السلام نیز روایت است: «وقتی زکات حبس شود ــ پرداخت نشود ــ چهارپایان خواهند مرد».(۸)

۱- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۲.
۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۳.
۳- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۴.
۴- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۲.
۵- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۲۶.
۶- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۰.
۷- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۱۱.
۸- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۳۱.

۵. گزارش های خبری

۵. گزارش های خبری

۱. گزارش از برداشت محصول گندم و... و پرداخت زکات.

۲. گزارش از بناها و مراکز عام المنفعه که با انفاق نیکوکاران و به ویژه از زکات های گردآمده ساخته شده است.

۳. گزارش از بهزیستی و آسایشگاه سالمندان و نقش صدقات و زکات در اداره آنها.

۴. گفت وگو با مردم درباره پرداخت زکات و آثار آن.

۵. گفت وگو با کارشناسان امور زکات درباره شیوه های گسترش و آموزش زکات یا نقش و آثار زکات در جامعه.

۶. آموزش احکام عملی زکات و صدقات.

۶. پرسش های مردمی

۶. پرسش های مردمی

۱. به نظر شما زکات بر چه کسانی واجب است؟

۲. اهمیت زکات در اسلام را بیان کنید.

۳. به نظر شما دادن زکات چه آثاری در جامعه و فرد دارد؟

۴. آیا زکات می تواند فقر را ریشه کن کند؟

۵. چرا برخی مردم، زکات نمی پردازند؟

۶. آیا مالیات می تواند جای زکات را بگیرد؟

۷. برای معرفی زکات در جامعه چه باید کرد؟

۸. آیا آیه ای از قرآن را که به پرداخت زکات اشاره می کند، به خاطر دارید؟

۹. آیا می دانید زکات در چه راه هایی مصرف می شود؟

۱۰. آیا اگر کسی زکاتش را بپردازد، از مالش کم می شود؟

۷. پرسش های کارشناسی

۷. پرسش های کارشناسی

۱. اهمیت زکات در اسلام را بگویید.

۲. آیا از دیدگاه قرآن، زکات با صدقات فرق دارد؟

۳. «زکات فطره» یعنی چه و شرایط وجوب آن کدام است؟

۴. «زکات اموال» یعنی چه و شرایط وجوب آن چیست؟

۵. فرق دیدگاه فقهای شیعه و اهل سنت را درباره زکات بیان کنید؟

۶. موارد مصرف زکات را نام ببرید.

۷. شرایط فقیر برای گرفتن زکات کدام است؟

۸. آثار فردی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پرداخت زکات کدامند؟

۹. درباره پی آمدهای (فردی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی) نپرداختن زکات توضیح دهید.

۱۰. دولت اسلامی در ترویج فرهنگ زکات چه وظیفه ای دارد؟

۱۱. نقش و مسئولیت صداوسیما در ترویج فرهنگ زکات چیست؟

۱۲. نقش و تأثیر نهادهای مردمیِ مساجد در ترویج فرهنگ زکات چگونه است؟

۱۳. نهاد روحانیت و حوزه های علمیه در ترویج فرهنگ زکات چه نقشی دارند؟

۱۴. فرق زکات با مالیات اسلامی در چیست؟

کتاب نامه

کتاب نامه

* قرآن کریم

۱. اسماعیلی، اسماعیل، «موارد وجوب خمس و زکات»، مجله فقه، کاوشی نو در فقه اسلامی، شماره ۳، ۱۳۷۴.

۲. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، مبانی اقتصاد اسلامی، قم، سمت، چاپ دوم، ۱۳۷۴.

۳. دهقان، اکبر، یک صدوچهارده نکته از قرآن کریم درباره زکات، تهران، ستاد اقامه نماز و احیای زکات، چاپ دوم، ۱۳۸۲.

۴. شیخ الاسلامی، جعفر، زکات، تهران، اسلامی، ۱۳۷۵.

۵. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت، ۱۴۱۱ه_ .ق.

۶. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، قم، انتشارات جامعه مدرسین.

۷. طالقانی، سیدهدایت الله، زکات سرمایه فقرزدایی، تهران، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی، ۱۳۷۹.

۸. علامه حلی، مختلف الشیعه، قم، مؤسسه النشرالاسلامی، ۱۴۱۲ ه_ .ق، چاپ اول.

۹. فخرالدین طریحی، مجمع البحرین، مکتب النشر للثقافه الاسلامیه، چاپ دوم، ۱۴۰۸ ه_ . ق.

۱۰. فلاح زاده، محمدحسین، آموزش فقه، قم، نشر الهادی، چاپ بیستم، ۱۳۸۳.

۱۱. قرائتی، محسن، زکات، تهران، ستاد اقامه نماز و احیای زکات، چاپ چهارم، ۱۳۸۳.

۱۲. قرشی، سیدعلی، قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۲.

۱۳. کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۵.

۱۴. ________________________، فروع کافی، بیروت، دار التعارف.

۱۵. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، مؤسسه الوفاء، چاپ سوم، ۱۴۰۴ ه_ .ق.

۱۶. محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البیت، چاپ دوم، ۱۴۰۸ ه_ .ق.

۱۷. موسوی خمینی، سید روح الله، تحریرالوسیله، بیروت، دارالتعارف، ۱۴۰۱ هـ.ق.

۱۸. ________________، تحریرالوسیله، ترجمه: علی اسلامی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۶۶.

۱۹. ________________، توضیح المسائل، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، چاپ پنجم، ۱۳۶۷.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹